

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Taylan YETKİNER

TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ
(2011-2018)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2020

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Taylan YETKİNER

TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ
(2011-2018)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Murat AKTAŞ

MUŞ-2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muş Alparslan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsiliyeti (2011-2018)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Muş Alparslan Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

02/06/2020

Taylan YETKİNER

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
TEŞEKKÜR.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VI
TABLolar DİZİNİ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ

1.1. TARİHSEL SÜREÇ.....	3
1.1.1. Tanzimat Dönemi: İlk Modernleşme Çabaları.....	3
1.1.2. II. Meşrutiyet Dönemi: Kadınlar Sesli Düşünüyor.....	5
1.1.3. Tek Parti Dönemi: Ataerkinin Biçim Değiştirmesi	6
1.1.4. Çok Partili Dönem: Çok Parti, Az Kadın.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ’NDE YER ALAN SİYASAL PARTİLERİN YÖNETİMLERİNDE KADINLAR

2.1. SİYASAL PARTİLERİN MERKEZ KARAR ORGANLARINDA

KADINLAR	13
2.1.1. AK Parti Merkez Karar Organlarında Kadınlar	14
2.1.2. CHP Merkez Karar Organlarında Kadınlar.....	15
2.1.3. HDP Merkez Karar Organlarında Kadınlar	16
2.1.4. İYİ Parti Merkez Karar Organlarında Kadınlar	17
2.1.5. MHP Merkez Karar Organlarında Kadınlar.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2011-2018 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ

3.1. 30 MART 2014 MAHALLİ İDARELER SEÇİMLERİNDE KADINLARIN TEMSİLİYETİ	20
3.2. 2011-2018 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE KADINLARIN TEMSİLİYETİ.....	34

3.2.1. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimleri	34
3.2.2. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimleri	39
3.2.3. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri.....	44
3.2.4. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

4.1. SİYASETTE KADIN TEMSİLİYETİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER.....	56
4.1.1. Geleneksel Toplumsal Yapı ve Kalıplaşmış Cinsiyet Rollerini.....	59
4.1.2. Eğitim Sorunu.....	60
4.1.3. Ekonomik Zayıflık.....	62
4.1.4. Siyasi Engeller.....	64
4.2. CİNSİYET KOTASI.....	66
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	72
ÖZGEÇMİŞ.....	78

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ (2011-2018)

Taylan YETKİNER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat AKTAŞ

2020, 89 sayfa

Yasalar açısından cinsiyet ve temsil ilişkisinde herhangi bir ayrıcalık söz konusu olmamasına rağmen, toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasal alanda yeterince yer bulamadığı ve bu alanı erkeklerin inisiyatifine bıraktığı noktasından hareketle, 2011-2018 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bulunan siyasal partilerdeki kadın temsilini ele almayı amaçlayan bu çalışmada, siyasal partilerin karar organlarının, seçim dönemlerine göre adayların ve kazanan adayların cinsiyet dağılımları incelenmektedir.

Siyasal partilerin karar alma mekanizmalarında, parlamentoda ve yerel yönetimlerdeki oranlar, kadınların siyasal temsilinin önündeki engelin sadece ideolojik yaklaşımdan ibaret olmadığını, siyasal parti yapılarının, eğitim eksikliğinin, yerleşmiş ataerkil kültürün ve onun ortaya çıkardığı toplumsal rollerin de bu tablonun oluşmasında büyük bir etkisi olduğunu işaret etmektedir. Çalışma nitel yöntem ve betimleyici yaklaşım kullanılarak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsiliyeti, Siyasal Partilerde Kadınlar, Siyasette Cinsiyet Kotası Ve Toplumsal Cinsiyet.

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
POLITICAL REPRESENTATION OF WOMEN IN TURKEY (2011-2018)

Taylan YETKİNER

Advisor: Prof. Dr. Murat AKTAŞ

2020, Page: 89

Although there is no question of any privilege between in gender and representation relationship in terms of the law, starting from the point of, women who make up half the society, could not have enough place in the political sphere constitute and they left this space at the discretion of men, in this study which is aims to address women's representation in political parties in the Grand National Assembly of Turkey between the years 2011-2018, the gender distribution of decision-making bodies of political parties, candidates and winning candidates by election period is examined.

In decision-making mechanisms of political parties, rates of women in parliament and local governments, the obstacle of women's political representation is not only an ideological approach, but also factors such as political party structures, lack of education, established patriarchal culture and the social roles it creates have a major impact on the formation of this picture. The study was created by using qualitative method and descriptive approach.

Key Words: Political Representation of Women, Women at Political Parties, Gender Quota in Politics and Gender.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında büyük emeği geçen, bilgisi ve vaktini cömertçe paylaőan değerli hocam ve danıőmanım Prof. Dr. Murat AKTAŞ'a saygılarımı ve teőekkürlerimi sunarım. Burada öğrenimim boyunca emek veren, bilgilerinden yararlandığım tüm hocalarıma sonsuz teőekkürlerimi belirtmek istiyorum.

Sadece bu çalışma süresince değil, yaşamın her anında yanımda olan, hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen ve kendimi dünyanın en őanslı insanı olarak görmemi sağlayan babam Ertuğrul YETKİNER'e, annem Gönül YETKİNER'e ve kardeőim Zilan YETKİNER'e sonsuz saygı ve sevgilerimi sunarım.

MUŞ-2020

Taylan YETKİNER

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
EMEP	: Emek Partisi
HAK-PAR	: Hak ve Özgürlükler Partisi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HEPAR	: Hak ve Eşitlik Partisi
HKP	: Halkın Kurtuluş Partisi
HÜDA PAR	: Hür Dava Partisi
İP	: İşçi Partisi
IPU	: Parlamentolar Arası Birlik
KP	: Kadın Partisi
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MMP	: Milli Mücadele Partisi
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TKP : Türkiye Komünist Partisi
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YSK : Yüksek Seçim Kurulu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. 1946-2011 Yılları Arasında TBMM'deki Kadın Milletvekili Sayıları	11
Tablo 2.1. AK Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	14
Tablo 2.2. AK Parti Merkez Yürütme Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	14
Tablo 2.3. AK Parti Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	14
Tablo 2.4. CHP Parti Meclisi'nde Cinsiyet Dağılımı	14
Tablo 2.5. CHP Merkez Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	15
Tablo 2.6. CHP Yüksek Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	15
Tablo 2.7. HDP Parti Meclisi'nde Cinsiyet Dağılımı	15
Tablo 2.8. HDP Merkez Yürütme Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	16
Tablo 2.9. HDP Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	16
Tablo 2.10. İYİ Parti Genel İdare Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	16
Tablo 2.11. İYİ Parti Başkanlık Divanı'nda Cinsiyet Dağılımı	16
Tablo 2.12. İYİ Parti Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	17
Tablo 2.13. MHP Merkez Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	17
Tablo 2.14. MHP Başkanlık Divanı'nda Cinsiyet Dağılımı	17
Tablo 2.15. MHP Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı	18
Tablo 3.1. 1999 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları	19
Tablo 3.2. 2004 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları	20
Tablo 3.3. 2009 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları	20
Tablo 3.4. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimi'nde Seçmenlerin Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	21
Tablo 3.5. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Büyükşehir Belediye Başkanlığı Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı .	21
Tablo 3.6. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Başkanlığı Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	23

Tablo 3.7. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Meclis Üyeliği Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	25
Tablo 3.8. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İl Genel Meclisi Üyeliği Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	26
Tablo 3.9. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	27
Tablo 3.10. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Başkanlığı Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	28
Tablo 3.11. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Meclis Üyeliği Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	29
Tablo 3.12. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İl Genel Meclisi Üyeliği Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Tablo 3.13. 1999-2004-2009-2014 Yılları Mahalli İdareler Seçim Sonuçlarında Kazanan Adayların Cinsiyete Göre Dağılımı	31
Tablo 3.14. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	33
Tablo 3.15. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdelerle Dağılımı	34
Tablo 3.16. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	35
Tablo 3.17. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	36
Tablo 3.18. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdelerle Dağılımı	36
Tablo 3.19. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	36
Tablo 3.20. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	38

Tablo 3.21. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	39
Tablo 3.22. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	40
Tablo 3.23. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	41
Tablo 3.24. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	42
Tablo 3.25. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	42
Tablo 3.26. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	42
Tablo 3.27. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	43
Tablo 3.28. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	43
Tablo 3.29. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	44
Tablo 3.30. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	45
Tablo 3.31. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	46
Tablo 3.32. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	47
Tablo 3.33. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	48

Tablo 3.34. Siyasal Partilerin İlk Beş Sırada Aday Olarak Gösterdiği Kadınların Sıralamadaki Yerleri	49
Tablo 3.35. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	50
Tablo 3.36. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı	50
Tablo 3.37. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdellik Dağılımı	51
Tablo 3.38. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 4.1. Kadınlar En Çok Hangi Nedenen Siyasete Girmek İstemez?	53

GİRİŞ

Kalıplaşmış toplumsal cinsiyet yansımaları, diğer tüm alanlarda olduğu gibi, siyasal alanda da kadınların ikincil olarak görülmesine neden olmaktadır. Her ne kadar bu eşitsiz görünümün giderilmesine dair programlar, yasalar geliştirilse de, toplumsal cinsiyet ve rollere dair algının kolay değişmediğini, kadınların karar mekanizmalarında yer alma ve yaşamlarını etkileyen politikaları şekillendirme konusunda çeşitli engellerle karşı karşıya kaldığını görmekteyiz.

İşleyen bir demokrasi, çıkarlarını nasıl ifade edeceğinin bilincinde olan aktif birey ve grupların varlığını gerektirir. Bu doğrultuda modern siyasal alanda kadın varlığını yalnızca bir grubun temsili anlamında değil, demokratik büyümenin zorunluluğu olarak okumak gerekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2018) verilerine göre, 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla Türkiye’de nüfusun % 50,2’si erkeklerden, % 49,8’i kadınlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi seçmen istatistikleri (YSK, 2018) cinsiyet bazında incelendiğinde, toplam seçmen sayısı olan 59.369.960 seçmenin 30.018.675’ini kadın seçmenlerin, 29.351.285’ini erkek seçmenlerin oluşturduğunu, % 50,56 olan kadın seçmen oranının erkek seçmenlerle neredeyse eşit düzeyde olduğunu görmekteyiz.

Nüfusun ve seçmenin yarısını oluşturan kadınların, kamusal alanda ve özellikle çalışmanın merkezinde bulunan siyasal alanda eksik temsili, büyük bir demokrasi sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de, 1930 yılında başlayan kadınların siyasal katılım serüveni, geline noktada görece olumlu yönde ilerlemekte, fakat istenilen seviyeden ya da daha doğru bir ifadeyle demokratik bir işleyişin gereği olarak eşit katılım bağlamında bir yeterlilikten oldukça uzak görünmektedir. Kadınların ilk kez katıldığı milletvekili genel seçimi olan 1935 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsil hakkı kazanmış kadınların oranı % 4,5 iken, 2007 yılına kadar kadın temsili bu oranın altında kalmıştır. Bu veri, aradan geçen 72 yıl boyunca kadınların siyasal temsili meselesinin ne kadar göz ardı edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Kadınlar çoğu zaman, iktidardaki erkeklerin egemen olduğu bir siyasi arenaya katılmalarını sağlayan finansal araçlara ya da özgürlüklere sahip değildir. Aynı işten erkekler 1 Dolar kazanırken, kadınlar 77 Cent kazanmaktadır. Kadınların % 35’i fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Tarımsal arazi sahiplerinin % 13’ü kadındır. Mevcut

veriler günümüzde yaşayan 750 milyon kadının 18 yaşından önce evlenmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin yalnızca üçte biri ilköğretimde cinsiyet paritesine ulaşabilmiştir. UNDP'nin (2018) Cinsiyet Eşitliği Raporu'nda yer alan bu ve benzeri veriler, yaşamın her alanında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalan kadınların içinde bulunduğu dezavantajlı durumu gözler önüne sermektedir.

Ortaya çıkan olumsuz tablonun yıllardır devam etmesi, eşitlik üzerine geliştirilen söylem ve politikaların yetersiz olduğunu göstermektedir. İkincil konuma indirgenmiş kadın varlığının bulunduğu nokta ve ilerleme oranı değerlendirildiğinde, başka bir ifadeyle gerçekte yüzleşildiği takdirde eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunulabilir. Aksi durumda söz konusu orantısızlığın ve eşitlik ihlalinin gerçekliğini görmezden gelmek, mevcut ataerkinin anti-demokratik ayırımına konformist bir yaklaşımla destek olma anlamına gelmektedir.

Bu bakış açısıyla, kadınların görmezden gelindiği alanlardan biri olan siyasal alanda kadın temsilinin 2011-2018 yılları arasındaki durumunu ortaya koymak çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın birinci bölümünde kadınların siyasal serüveni tarihsel olarak ele alınmış ve bu bağlamda Cumhuriyet'in kurulması ile elde edilen siyasal kazanımlar değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer alan siyasi partilerin merkez karar alma organlarındaki cinsiyet oranları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimleri ile 12 Haziran 2011, 7 Haziran 2015, 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri kapsamında, aday ve kazanan adayların Türkiye siyasetinde yer alan siyasal partilere ve cinsiyete göre dağılımları incelenmiştir.

Dördüncü bölümde de kadınların siyasal temsilini etkileyen faktörler, geleneksel toplumsal yapı, kalıplaşmış cinsiyet rolleri, eğitim sorunu, ekonomik zayıflık ve siyasi engeller başlıklarıyla incelenerek, kadınların eksik temsilinin giderilmesine dair önerilen en etkili stratejilerden biri olan kota uygulaması değerlendirilmektedir.

Sonuç kısmında, Türkiye'de kadınların siyasal temsili genel olarak değerlendirilmiş, siyasal karar alma mekanizmalarında eşit ve etkin temsiline yönelik öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ

1.1. TARİHSEL SÜREÇ

Türkiye’de kadınların siyasal temsil meselesini inceleyen araştırmacılar, genellikle, bu sürecin Cumhuriyet ile birlikte başlatılmasına karşı çıkıp, böyle bir yaklaşımın Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde gerçekleştirilen kadın hareketlerini hiçe saymak olduğunu ileri sürmektedirler.

Hak ve eşitliklerin mücadele olmaksızın tepeden inme bir yöntemle kadınlara sunulduğunu iddia eden resmi tarih görüşüne, “kadınların tarihi, ezilmeye direnmelerinin ve haklarını kazanma mücadelelerinin tarihidir” cümlesiyle karşı çıkan Tekeli (2017: 1), bu mücadele tarihini Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e (1839-1908) hazırlık dönemi, II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in ilk yıllarına, Cumhuriyet’in ilk yılları (1923-1946) Tek Parti Dönemi ve Demokratik Cumhuriyet Dönemi olarak dört dönem halinde ele almaktadır.

Bu çalışmada da benzer bir kronoloji izlenmektedir. Hak taleplerinin ilk kez dillendirildiği, kazanımların temelini oluşturulduğu dönemleri ve ardından Cumhuriyet’in Tek Partili ve Çok Partili dönemlerini ayrı ayrı ele almak, tarihsel süreci anlamak bakımından yararlı olacaktır.

1.1.1. Tanzimat Dönemi: İlk Modernleşme Çabaları

Üste’ye göre (2017: 101-131), Osmanlı Devleti’nde 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar kadınlar kamusal alanda yer almadıkları gibi, birçok haktan da yoksun bırakılmışlardır. Osmanlı Devleti’nde seçmen tercihinin dayalı bir yönetim şekli bulunmadığı için de kadınların siyasal temsili bir sorun olarak uzun süre gündeme getirilmemiştir (Demir, 2015: 95). Fransız Devrimi ardından dünyaya yayılan fikirler, Osmanlı İmparatorluğu’nda da etkisini gösterirken, muhalefet hareketleri içerisinde kadın sorunları da önemli maddelerden birini oluşturmuştur.

Kadının toplumdaki konumu, Tanzimat dönemiyle ortaya çıkan modernleşme hareketiyle “yani Batı toplumsal modeline yönelişle birlikte tartışılmaya başlanmıştır” (Terkan, 2010: 118). Tanzimat’ın ilanıyla, Batılı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki

etkisinin arttığı, sosyal ve siyasal alandaki değişimlerin hızlandığı görülmektedir (Kaplan, 1998: 77).

Temel hak ve özgürlükler açısından 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat fermanlarının, özel alana hapsedilmiş olan kadınların kamusal alanda var olma mücadelelerinin dönüm noktalarından olduğunu söylemek mümkündür. Zira Islahat Fermanı'nın, mezhep, dil ve cinsiyet eşitliğinin kabul edildiği Maddesi'nde yer alan "*mezhep ve lisan veyahut cinsiyet cihetleriyle sünuf-ı tebaa-i saltanat-ı seniyyemden bir sınıfın âher sınıftan aşağı tutulmaması*" ifadesi, cinsiyet eşitliğine yaptığı vurgu anlamında önemli bir belge niteliği taşımaktadır. "1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan yeniden yapılanma dönemi, beraberinde kısmen özgürlükçü yeni bir siyasal yapıyı getirecek olan 1876 Anayasası ile hız kazanmıştır" (Üste, 2017: 105). "Siyasal katılmanın önemli bir koşulu olan 'bireyin' bir değer olarak ortaya çıkmaya başlaması" (Çukurçayır, 2006: 194) ve üst-orta tabaka kadınların kamusal alana adım atması da bu döneme rastlar.

Tanzimat Dönemi'nin getirdiği önemli yeniliklerden biri, kız okullarının açılmasıyla birlikte meslek kadını yetiştirilmeye başlanması ve kadınlara çalışma hakkının tanınmasıdır (Kaplan, 1988: 8). Bu dönemle ilgili diğer bir önemli gelişme ise kadınların çıkardığı gazete ve dergiler aracılığıyla batılılaşma hareketlerini teşvik etmeleri, batılı kadınların sahip olduğu hakları tanıtarak, kadın hakları meselesinin topluma yayılmasını sağlamalarıdır. Bu yayınları dönemin kurgusal inşasının en önemli araçları olarak gören Sancar (2012: 83), yeni "toplumun kurum ve ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine dair" görüşlerin seçkinler tarafından bu yayınlar aracılığıyla aktarıldığını belirtmektedir.

Yeni toplumun kurucu seçkinlerinin ideallerini modern aile ve kadın üzerinden aktardığı bu yayınlarda daha çok kadınların sosyal haklarına değinilirken, siyasal hakların da gündeme getirildiğini görmekteyiz. Günlük olarak çıkarılmakta olan Terakki (1868) gazetesinde, kadın hakları meselesi ilk kez gündeme gelmiştir. Gazete makalelerinde, Batılı kadınların siyasal hak taleplerinin, almış oldukları eğitimin yansıması olarak gerçekleştiği vurgulanmış, bu doğrultuda Müslüman kadınların eğitime teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. 1886 tarihinde çıkarılan ve ilk kadın dergisi olma özelliği taşıyan Şükufeza, kadın erkek eşitliğine dair yazılara yer veren yayınlar arasındadır. Bu dönemde yayımlanan Muhadderat (1668), Hanımlara Mahsus Gazete (1893), Mürüvvet

(1885), Ayine (1874) gibi gazete ve dergiler de kadınları bilinçlendirme gayesiyle okuyucuya sunulmaktadır (Kaplan, 1988: 10-11).

Tanzimat dönemini genel olarak ele aldığımızda, kadınların eğitim hakkı ve beraberinde gelen öğretmenlik mesleğiyle sosyal hayatta daha fazla görünür olduğu, çıkarılan yayın organları aracılığıyla toplumsal konularının tartışılır hale geldiği söylenebilir. Buna karşın Tanzimatçı seçkinlerin gerçekleştirdikleri düzenlemelerin, kadınların siyasal temsiline dair bir yansımasının olmadığı görülmektedir.

1.1.2. II. Meşrutiyet Dönemi: Kadınlar Sesli Düşünüyor

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayıp, Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönem, "kadın hakları ile ilgili somut taleplerin tartışılıp şekillendiği bir dönem" (Sancar, 2012: 93) olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte kadın haklarını ele alan yayınlar artarak, siyasal konular daha fazla işlenmeye başlanmıştır. Dönemin fikirlerinin kadınlara aktarılmasını sağlayan Demet (1908), Kadın (1908), Kadınlar Dünyası (1913), Hanımlar Alemi (1913), Kadın Alemi (1914), Genç Kadın (1918), Türk Kadını Dergisi (1918) gibi bu dönemde "yayımlanan 27'si gazete ve dergiden hemen hemen hepsi kadın meselesine yer vermiştir" (Kaplan, 1988: 16).

Gazete ve dergiler dışında, dönemin kadın hareketleri içerisinde sayabileceğimiz bir başka alan da kadınlar tarafından kurulan ve genellikle yardım amacı taşıyan cemiyetlerdir. Eğitim, çalışma hayatı gibi konularda kadınları bilinçlendirme maksadıyla faaliyet gösteren cemiyetler içerisinde Ulviye Mevlan tarafından 28 Mayıs 1912 tarihinde kurulan, "kadın haklarını bir bütün olarak" ve "gerçek anlamda" savunan ilk cemiyet olma özelliğini taşıyan, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan'dır (Kaplan, 1988: 41) (Sancar, 2012: 97). Yüksek öğrenim ve siyasal temsil hakkı gibi isteklerin dile getirildiği cemiyet, dönemin kadın hareketleri içerisinde önemli bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar Dünyası isimli dergiyi yayınlayan cemiyet, "Müslüman kadınların işe alınması" amacıyla 1913 yılında ilk protesto eylemini düzenlemiştir (Tekeli, 2017).

II. Meşrutiyet Dönemi siyasal partilerinin bazıları kadınlarla ilgili meseleleri gündeme getirmiş, yönetmeliklerinde kadınlarla ilgili maddelere yer vermiştir. Özellikle İttihat ve Terakki, kadın haklarıyla yakından ilgilenmiş, kadınların siyasete ilgilerini arttırmak maksadıyla partinin kadınlar şubesi kurulmuş, "kadınlar yararına bazı hakların

tanınmasına zemin hazırlayan *İcma-i Usulü Fıkıh*, bu partinin öncülüğünde uygulanmıştır” (Kaplan, 1988: 63-64).

İttihat ve Terakki'nin kadın meselesine yaklaşımı, dönemin diğer partilerini etkilemiştir. Teceddüt Fırkası (1918), Ahali İktisat Partisi (1918) gibi siyasal partiler yönetmeliklerinde kadınların erkeklerle beraber çalışmasını destekleyici maddelere yer verirken, Osmanlı Sosyalist Partisi (1919) kadınların ve çocukların ağır çalışma şartlarının düzenlenmesine, Osmanlı Mesai Partisi (1919) eğitimin kızlara ve erkeklere zorunlu olması görüşüne yönetmeliklerinde yer vermiştir. Dönemin, bünyelerinde kadın üyeler barındırması bakımından vurgulanması gereken diğer figürleri Osmanlı Demokrat Partisi ve Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye'dir (Kaplan, 1988: 65-67).

Cumhuriyet öncesi dönem genel olarak değerlendirildiğinde, Tanzimat'la hareketlenen kadınların kamusal alanda yer alma mücadelesi, parlamentolu yaşamın kesintiye uğraması gibi negatif etkenlere rağmen varlığını korumuş, II. Meşrutiyet ile artarak devam etmiştir. Buna karşılık, dönemin modernleşmeci erkekleri “kadınların kendilerinden çok geri kaldıklarını, modernleşmeye ayak uyduramadıklarını” (Sancar, 2012: 84) düşünmektedirler. Bu dönemde kadınların Batılı Kadın imajından uzak olma nedenlerinin erkekler tarafından tartışıldığı görülmektedir. Sancar'ın (2012: 89) deyiimiyle “kadınların modernleş(tiril)mesi hakkındaki tartışmalar” bugün de çok yabancı olmadığı “gerilik dinden mi geliyor yoksa sosyal adetlerden ve gelenekten mi?” söylemi etrafında şekillenmektedir. Her ne kadar modernleşmeci erkekler tarafından gelişimin istenilen düzeyde olmadığı ifade edilse de II. Meşrutiyet Dönemi, kadın hak ve taleplerinin kamusal alanda tartışılır olması bakımından önem taşımaktadır. Hürriyet ortamının yarattığı atmosferle sosyal ve siyasal hak mücadelelerine tanık olduğumuz kadınların, 1919-1923 Milli Mücadele yıllarında da ülke savunmasına katkıda bulunmak amacıyla hareket ettiklerini görmekteyiz.

1.1.3. Tek Parti Dönemi: Ataerkinin Biçim Değiştirmesi

II. Meşrutiyet döneminin eğitilmiş ve siyasal bilince sahip kadınları, Kurtuluş Savaşı ardından 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası ismiyle bir siyasi teşkilat kurdular (Gökçimen, 2008: 20). Nezihe Muhittin başkanlığında kurulan teşkilatın amacı, tüm alanlarda geride kalan kadınlara yardımcı olmak (Kaplan, 1988: 140) şeklinde açıklanmıştır. Teşkilatın kuruluşuna dair ilgili makamlara sunulan dilekçe yanıt

bulmamış, buna gerekçe olarak kadınların siyasal haklara sahip olmadığı ve dolayısıyla parti kuramayacakları gösterilmiştir (Gökçimen, 2008: 20). Siyasal parti statüsü elde edemeyen Kadınlar Halk Fırkası'nın bazı üyeleri, 7 Şubat 1924'te siyasal teşkilat niteliği taşımayan Türk Kadın Birliği Cemiyeti adında bir dernek kurmuştur.

Cumhuriyet'in ilk kadın cemiyeti olma özelliğini taşıyan Türk Kadın Birliği, siyasal katılımı elde etmek niyetiyle faaliyetlerini yürütmekte ve yaklaşan seçimlerde yer almak için mücadele etmektedir. Birlik faaliyetlerine milletvekillerinin olumlu yaklaşımlarına karşın, CHP sözcüleri, "kadınların seçime katılması meselesi henüz olgunlaşmamış bir meseledir" ifadesini kullanmaktadır (Kaplan, 1988: 144). Bu noktada kadınların modernleşmesi meselesinde tartışmalar gerçekleştiren, onları destekleyici tavır sergileyen reformcu erkeklerin, kadınların siyasal katılımı konusunda aynı desteği sergilemediklerini görmekteyiz. Sancar (2012: 156), siyasal hak talebinde bulunan kadın örgütlerinin dışlandığını, buna gerekçe olarak da gericilerin karşı çıkmasının gösterildiğini belirtip, hiçbir konuda gericileri dinlemeyen Cumhuriyetçilerin, kadınların siyasal katılımı meselesinde gericileri karşılıklarına almak istememelerini sorgularken, kadınların da siyasal temsil noktasında haklarını yeterince talep etmediklerini ifade etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşundan 1934 yılına kadar geçen sürede kadın hakları meselesi meclis gündemine getirilmediği gibi, kadın hakları konusuna dair tartışma girişimleri itirazlarla susturulmuştur (Balcı ve Tuzak, 2017: 46). Yeni kurulan ülkenin önemli siyasal partisi Cumhuriyet Halk Fırkası ve ilk muhalefet partisi olma özelliği taşıyan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programlarında da kadın haklarıyla ilgili herhangi bir madde yer almamaktadır. Kadınların sonuçsuz kalan siyasal parti kurma girişimleri ve mevcut siyasal partilerin siyasal eşitlik meselesine ilgisiz kaldığı bu dönemde kadın hakları konusunda çalışmalar yürüten bir başka cemiyet olan Türk Ocakları, siyasal hakların tanınması amacıyla ülke genelinde konferanslar düzenlemekte ve gerekli zeminin hazırlanması için görüşmeler yapmaktadır.

Kadınların siyasal temsiline dair cemiyet çalışmaları sürerken, 1930 yılında meclis bünyesinde gerçekleştirilen belediye kanunu görüşmeleri sırasında, belediye seçimlerine kadınların katılımı da tartışılmış, 118 oya karşı 198 oyla kabul edilerek kadınların siyasal hayata katılımı için ilk adım atılmış oluyordu. Bu hakkın elde

edilmesinden üç yıl sonra muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılım hakkı kazanılmıştır.

Kadınlar adına asıl önemli gelişme, 1934 yılında Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve beraberindeki 191 kişinin, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10 ve 11. maddelerinde değişikliğe gidilmesine dair tekliflerini sunması olmuştur. Teklifin kabul edilmesi sonucu maddeler “yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkına haizdir” ve “otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir” (TBMM) şeklinde düzenlenerek, kadınların milletvekili olmalarının önündeki yasal engelin ortadan kalkması sağlanmıştır. Yaraman (1999: 69), 258 olumlu, 53 çekimser, 6 boş oyla kabul edilen değişiklikte aleyhte oy kullanılmamasını, rejimin vitrini ve kadın muhalefetini bastırmak amacıyla “Meclis'te makyavelist ve belki zorunlu bir consensus” sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir.

1934 yılında kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmesinin ardından, 1935'teki seçimlerde milletvekili seçilen 18 kadın, meclise girmeye hak kazanan ilk kadın temsilciler olmuşlardır. Nakiye Elgün dışındaki ilk kadın milletvekillerinin, Osmanlı dönemi kadın hareketlerinde yer alan isimler olmadığı görülmektedir. Yaraman (1999: 68-71), “dönemin iktidarının kadınların siyasal hakları için mücadelelerine değil, mücadelesizliklerine ve hatta güdümlülüklerine prim verdiği”ni söylerken, ilk kadın milletvekilleri için seçilen değil, “görevlendirilen” ifadesini kullanmaktadır. Kız sanayi mektepleri ve kız rüştiyelerinde eğitim almış ilk kadın milletvekilleri, ağırlıklı olarak (% 72,22 oranında) öğretmenlik mesleğini icra etmektedir (Gökçimen, 2008: 24).

1935 yılında meclise giren 18 kadın milletvekilinin ardından, 1939 yılında 15, 1943 yılında 16 kadın milletvekili mecliste sandalye sahibi olabilmıştır. Bu dönemde azımsanmayacak sayıda kadın milletvekilinin meclise girmesi olumlu bir gelişme olarak nitelendirilirken, kadınlara sunulan bu hakkın siyasal iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanıldığı (Yaraman, 1999: 72) şeklinde eleştirilerin de yapıldığı görülmektedir.

Cumhuriyet ile birlikte kadının statüsünde birçok değişiklik yaşanmasına rağmen, bunun yeterli veya yeterince samimi bir dönüşüm olmadığı, yalnızca dini ataerkillikten ulus devlet ataerkilliğine bir geçişin söz konusu olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet'in ilk döneminde kadınların siyasal karar alma mekanizmalarında az da olsa yer bulması,

yeni kurulan ülkenin dünyaya demokratik bir görüntü verme isteğiyle bağdaştırılmaktadır. Tekeli (1982: 215-216), bu dönemde yaşanan devlet feminizmini, rejimin diktatörlük olarak etiketlenmemesi ve dönemin faşist İtalya ve Almanya'sından ayrı tutulması düşüncesinden doğan bir imaj çalışması olduğunu belirtmektedir. Bu eleştiriler dâhilinde değerlendirildiğinde, yasalarda kadınlar lehine gerçekleştirilen düzenlemelerin önemli bir dönüm noktası olduğu ve demokrasinin eksik parçalarından birinin tamamlanması adına küçümsenmeyecek bir adım olduğu kabul edilebilir.

1.1.4. Çok Partili Dönem: Çok Parti, Az Kadın

Huntington (2011: 45-166), otoriter yönetimlerden çok partili demokratik yönetimlere geçişin tarihsel sürecini ele alırken, yaşanan demokratikleşme aşamalarını üç farklı dalga kapsamında değerlendirmiştir. 18. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yetişkin beyaz erkeklere oy hakkı tanınması, demokrasinin ve birinci demokratikleşme dalgasının (1820-1926) başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Oy hakkının yaygınlaşması, meclislerin oluşması gibi gelişmelerle ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde kendini gösteren birinci demokratikleşme dalgası, 1920'li yıllara kadar yaklaşık yüzyıllık bir zamanı kapsamaktadır (Özdemir, 2018: 20). "1860 yılında 37 ülkeden sadece 1'i demokrasi ile yönetilirken, 1870-1890 tarihleri arasında, 43 ülkeden 6'sı demokrasiyle tanışmıştır" (Akıncı ve Usta, 2016: 276). II. Dünya Savaşı'nda demokrasi yanlısı müttefiklerin zaferi ve ardından dünyanın birçok ülkesinde baskıcı yönetimlerden demokratik yönetimlere geçilmesi, ikinci demokratikleşme dalgasının başlangıcı kabul edilmektedir (Akıncı ve Usta, 2016: 277).

II. Dünya Savaşı'na fiili olarak katılmayan Türkiye'de, savaş dönemi boyunca uygulanan katı politikalar, halkın tepkisini çekmiş ve muhalif seslerin artmasına neden olmuştur (Bayır, 2011: 48). Bu arada "Ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri CHP'nin karşısına organize bir güç olarak çıkma hazırlıklarına başlamışlardır" (Haytoğlu, 1997: 51). "O sıralarda meclis gündeminde yer alan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da CHP içindeki muhalefeti belirginleştirmiştir" (Bayır, 2011: 48).

Bu arada 7 Haziran 1945 tarihinde, Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün CHP Meclis Grubuna verdiği Dörtlü Takrir, çok partili hayata geçilmesine engel teşkil eden kanun ve tüzüklerin değiştirilmesini talep etmekteydi

(Haytoğlu, 1997: 52). Taleplerin kabul edilmemesiyle birlikte, tavriri veren muhalifler partiden uzaklaştırılmış fakat aynı zamanda muhalefetin artık zorunlu olduğu gerçeği de parti içinde yavaş yavaş kabul edilir hale gelmiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken, yeni bir parti kurma girişimi beklendiği gibi Dörtlü Takrir ekibinden değil, bir işadamı olan Nuri Demirağ tarafından gerçekleştirilmiştir. 7 Temmuz 1945'te İçişleri Bakanlığı'na yeni bir parti kurmak için dilekçe veren Nuri Demirağ'ın başvurusu kabul edilmiş ve 22 Eylül 1945 tarihinde ilk muhalefet partisi olan Mill Kalkınma Partisi resmen kurulmuştur (Turp, 2018: 678). Bu arada Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Mill Kalkınma Partisi'ni önemsememiş ve muhalefetin meclis içinden doğması gerektiği düşüncesiyle Bayar ve arkadaşlarını muhalif bir siyasal parti oluşturmaya davet etmiştir (Akıncı ve Usta, 2016: 284). Böylece 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'nin kuruluşuyla, demokratikleşme sürecinde önemli bir adım atılmış, hemen ardından Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişikliklerle de birçok yeni siyasal parti kurulmasının n açılmıştır.

zdemir (2018: 24), bu dönemde çok sayıda siyasal parti kurulmasının başlıca nedeninin, tek parti döneminin yasakları nedeniyle "faaliyetlerini yeraltında sürdüren yapıların kanun hale gelmiş" olması şeklinde açıklamaktadır. Bayır (2011: 53) ise, Cemiyetler Kanunu'nda yapılan bu değişikliğin şekilsel olduğunu, komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle birçok parti ve sendikanın açıldıktan kısa bir süre sonra kapatıldığını ifade etmektedir.

Yeni partilerin kurulmasının ardından, 1947 yılında yapılması planlanan genel seçimler, CHP'nin erken seçim kararı almasıyla 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrat Parti (DP) ve Milli Kalkınma Partisi'nin (MKP) katıldığı genel seçimler sonucunda CHP 395 ve DP ise 62 sandalye kazanmıştır (Akıncı ve Usta, 2016: 284). 465 üyeden oluşan meclisin 9 kadın üyesinin tamamı CHP sıralarında yer almaktadır.

1950 yılı, kurulduğu günden itibaren ülkeyi yöneten CHP'nin iktidarı kaybetmesiyle muhalefet pozisyonuna geçmesi ve bürokratik elitlerinin yerini sivil elitlere bırakması bakımından önemlidir. 487 üyeden oluşan meclise 1 bağımsız, 1 CHP'den ve 1 DP'den olmak üzere 3 kadın milletvekili girmeye hak kazanmıştır. İktidarın yeni sahibi olan DP, tek parti döneminin vesayetçi anlayışını kırmaya çalışmış

fakat toplum üstündeki vesayetin tamamen kalkması için gereken değişim gerçekleşmemiştir (Özdemir, 2018: 24).

1946 seçimleriyle çok partili hayata geçilmesinin ardından, piyasa ekonomisi, sanayileşme, demokratik rejim gibi meseleler ülkenin öncelikleri olarak belirlenmiştir. (Çakır, 2013: 128). Bunun sonucunda 1946 yılından itibaren kadın milletvekili sayısında azalma olduğunu görmekteyiz. Yaraman (1999: 75) bu durumu, II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'nin, demokratik rejime dair başka kanıtlar sunmaya zorlanmasına ve demokrasi figüranlığına indirgenen kadınların çok partili hayata geçilmesiyle özel anlamlarını yitirmelerine bağlamaktadır. Üste (2017: 103) ise bu dönemde siyasal partilerdeki erkek egemen söylemin kadın aday göstermedeki isteksizliğine vurgu yapmaktadır.

Tablo 1.1. 1946-2011 Yılları Arasında TBMM'deki Kadın Milletvekili Sayıları

Dönem	Toplam Üye Sayısı	Kadın Üye Sayısı	Oranı (%)
1946 – 1950	465	9	1,94
1950 – 1954	487	3	0,62
1954 – 1957	541	4	0,74
1957 – 1960	610	8	1,31
1961 – 1965	450	3	0,67
1965 – 1969	450	8	1,78
1969 – 1973	450	5	1,11
1973 – 1977	450	6	1,33
1977 – 1980	450	4	0,89
1983 – 1987	399	12	3,01
1987 – 1991	450	6	1,33
1991 – 1995	450	8	1,78
1995 – 1999	550	13	2,36
1999 – 2002	550	23	4,18
2002 - 2007	550	24	4,36
2007 - 2011	550	50	9,09

Kaynak: YSK (<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf>)

Türkiye'nin siyasi tarihi, kapatılan partiler, tutuklanan, ölüm cezası verilen siyasetçiler ve darbeler gibi örnekleri barındıran zorlu süreçleri kapsamaktadır. Cumhuriyeti kuran yapı, orduyu temel ilkeleri korumakla görevlendirmiş, ordu da özellikle laikliğe karşı oluşabilecek en ufak bir tehlike durumunda siyasete müdahale etmeyi görevleri arasında saymıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde yaşanan Cumhuriyet tarihinin ilk darbesiyle başlayan çok yönlü vesayet düzeni, 1971 Muhtırasıyla güçlenmiş ve 1980 darbesiyle de pekişmiştir (Özdemir, 2018: 25). Söz konusu vesayet, kadınlar için ekstra mücadele gerektiren siyasal alanı, daha da ulaşılmaz kılmıştır. Muhtıra ve darbelerden sonra gerçekleştirilen 1961, 1973, 1983 seçimlerinde demokrasiye geçiş, 1965 ve 1969 seçimlerinde ideolojik kutuplaşmalar, 1977 seçimlerinde ise iç savaş (Yaraman, 1999: 232) seçimlerin ana temalarını oluşturmuş, kadınların siyasal alandaki yokluğu bir sorun olarak gündemde yer almamıştır.

Çok partili hayatın başlangıcı, aynı zamanda kadın milletvekili oranındaki düşüşün de başlangıcı olmuştur. Zaman zaman seçim sistemlerindeki değişiklikler ve kadınların demokratik simgeler olarak kullanılması kadın milletvekili oranında küçük artışlara neden olsa da, tüm bu oranlar kadınların ilk kez milletvekili olarak mecliste yer aldığı 1935 yılının gerisinde kalmıştır. Milli bakiye sistemi sonucu 1965 seçimlerinde yakalanan 1,78'lik kadın milletvekili oranı ve 1980 darbesinden sonra yakalanan % 3,01'lik oran söz konusu küçük artışlara örnek niteliğindedir (Yaraman, 1999: 76).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE YER ALAN SİYASAL PARTİLERİN YÖNETİMLERİNDE KADINLAR

2.1. SİYASAL PARTİLERİN MERKEZ KARAR ORGANLARINDA KADINLAR

2820 numaralı Siyasi Partiler Kanunu (1983) Üçüncü Bölüm 13. Maddesinde, “siyasi partilerin merkez organları büyük kongre, genel başkan ile diğer karar, yönetim, icra ve disiplin organlarından ibarettir” ifadesi yer almaktadır. Aynı kanunun 16. Maddesinde merkez karar, yönetim ve icra organlarının “iki büyük kongre arasında, parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak ve alınan kararları uygulamak” yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir. Bu yetki çerçevesinde, karar organlarınca alınacak kararların demokratik, eşitlikçi bir niteliğe sahip olması, toplumsal kökenli eşitsizliğe uğramış grupların parti karar mekanizmalarında söz hakkına sahip olmasıyla doğru orantılıdır.

Siyasal partiler cinsiyetçiliğin “en önemli taşıyıcı öğelerinden biri ve siyaseti erkekle bütünleştiren toplumsal cinsel kalıp yargıların devam ettirildiği örgütlerdir” (Çağlar, 2011: 70). Parti karar mekanizmalarının belirlenmesinde kullanılan anti demokratik yöntemlerle birlikte, söz konusu cinsiyetçi yaklaşımın devamlılığını açıklamak için şeffaf tavan ya da bir diğer kullanım şekliyle cam tavan kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram ile kadınların organizasyonların üst kademelerine ilerlemelerinin önünü kesen şeffaf, görünmeyen ve geçilemeyen engeller tanımlanmaya çalışılmaktadır (Gönül, 2015: 15).

Siyasal partiler, toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalığın artması ve demokrasinin eşit katılım vurgusunun zorunlu bir yansıması olarak, pozitif ayrımcılık, demokratik bir imaj ortaya koymak gibi nedenlerle yeterli seviyede olmasa da karar organlarında geçmişe nazaran daha fazla kadına yer vermeye başlamışlardır. Gönül, (2015: 28), Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer alan siyasi partilerin kadın siyasetçileri ile yaptığı mülakatlar sonucunda, kadınların siyasette karar mekanizmalarında görev almalarının “teşkilat bünyesinde görev alıp basamakları tırmanarak karar mekanizmalarına gelmek”, “siyaset dışında kişisel markalarını yaratıp tanındıktan sonra partilerden davet alıp karar

mekanizmalarına ulaşmak”, “siyasi geçmişi olan bir aileden gelmek” şeklinde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

2.1.1. AK Parti Merkez Karar Organlarında Kadınlar

14 Ağustos 2001 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan genel başkanlığında kurulan ve 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden itibaren iktidarı elinde bulunduran Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), kendisini muhafazakâr-demokrat bir kitle partisi olarak tanımlamaktadır. AK Parti Tüzüğü'nün 73. Maddesine göre Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK) 50 üyeden oluşmaktadır. MKYK'nın görev ve yetkileri tanımlanırken, 74-3. Maddesinde “Parti teşkilat kademeleri ve kademe organlarının demokratik kurallara göre oluşumlarını sağlamak amacıyla yasalar çerçevesinde gerekli gördüğü her tür düzenlemeleri yapmak, tedbirler almak” ifadesi yer almaktadır.

Tablo 2.1. AK Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
AK Parti	50	15	35	% 30	% 70

Kaynak : <http://www.akparti.org.tr/ak-kadro/mkyk/>

AK Parti'nin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, 15 kadın, 35 erkek üye olmak üzere toplamda 50 üyeden oluşmaktadır. Merkez Karar ve Yürütme Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 30, erkek üyelerin oranı % 70'tir.

Tablo 2.2. AK Parti Merkez Yürütme Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
AK Parti	24	6	18	% 25	% 75

Kaynak : <http://www.akparti.org.tr/ak-kadro/myk/>

AK Parti'nin Merkez Yürütme Kurulu, 6 kadın, 18 erkek, toplam 24 üyeden oluşmaktadır. Merkez Yürütme Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 25, erkek üyelerin oranı % 75'tir.

Tablo 2.3. AK Parti Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
AK Parti	11	4	7	% 36,36	% 63,63

Kaynak : <http://www.akparti.org.tr/ak-kadro/merkez-disiplin-kurulu/>

AK Parti'nin Merkez Disiplin Kurulu, 4 kadın, 7 erkek üye olmak üzere toplamda 11 üyeden oluşmaktadır. Merkez Disiplin Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 36,36, erkek üyelerin oranı % 63,63'tür.

2.1.2. CHP Merkez Karar Organlarında Kadınlar

9 Eylül 1923 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan ve tek parti döneminde uzun yıllar iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), kendisini Atatürkçülük ve sosyal demokrasi düşüncesini benimseyen, merkez solda yer alan bir siyasal parti olarak tanımlamaktadır. Ana muhalefet partisi konumundaki CHP Tüzüğü'nün 20. maddesine göre "Parti Meclisi, kurultaydan sonra partinin en yüksek karar organıdır" ve 60 üyeden oluşmaktadır.

Tablo 2.4. CHP Parti Meclisi'nde Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
CHP	60	21	39	% 35	% 65

Kaynak : <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/parti-meclisi-uyeleri>

CHP Parti Meclisi, 21 kadın, 39 erkek, toplam 60 üyeden oluşmaktadır. Parti Meclisi'ndeki kadın oranı % 35, erkek üyelerin oranı % 65'tir.

Tablo 2.5. CHP Merkez Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
CHP	18	4	14	% 22,22	% 77,77

Kaynak : <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/myk-uyeleri>

CHP'de "Merkez Yönetim Kurulu, partinin en üst yönetim organıdır" (Madde 22). Merkez Yönetim Kurulu, 4 kadın, 14 erkek, toplam 18 üyeden oluşmaktadır. Merkez Yönetim Kurulu'ndaki kadın oranı % 22,22, erkek oranı % 77,77'dir.

Tablo 2.6. CHP Yüksek Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
CHP	15	3	12	% 20	% 80

Kaynak : <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/ydk-uyeleri>

CHP Yüksek Disiplin Kurulu'nda 3 kadın, 12 erkek, toplam 15 üye bulunmaktadır. Yüksek Disiplin Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 20, erkek üyelerin oranı % 80'dir.

2.1.3. HDP Merkez Karar Organlarında Kadınlar

15 Ekim 2012 tarihinde Yavuz Önen ve Fatma Gök eş başkanlıklarında kurulan Halkların Demokratik Partisi (HDP), kendisini siyasi çoğulcu bir siyasal parti olarak tanımlamaktadır. HDP Tüzüğü'ne göre iki kongre arasında partinin en yetkili organı olan Parti Meclisi 100 üyeden oluşmaktadır (Madde 17).

Tablo 2.7. HDP Parti Meclisi'nde Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
HDP	100	52	48	% 52	% 48

Kaynak : <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-yonetimi/parti-meclisi/13>

HDP Parti Meclisi'nde 52 kadın, 48 erkek, toplam 100 üye yer almaktadır. Kadın üyelerin oranı %52 iken, bu oran erkeklerde % 48'dir.

Tablo 2.8. HDP Merkez Yürütme Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
HDP	29	13	16	% 44,82	% 55,17

Kaynak : <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-yonetimi/myk/14>

HDP Merkez Yürütme Kurulu'nda 13 kadın, 16 erkek, toplam 29 üye bulunmaktadır. Merkez Yürütme Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 44,82, erkek üyelerin oranı % 55,17'dir.

Tablo 2.9. HDP Merkez Uzlaşma Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
HDP	5	2	3	% 40	% 60

Kaynak: <https://www.hdp.org.tr/tr/uzlasma-kurulu/3747>

2.1.4. İYİ Parti Merkez Karar Organlarında Kadınlar

25 Ekim 2017 tarihinde Meral Akşener öncülüğünde kurulan İYİ Parti, kendisini Atatürkçü ve Türk Milliyetçiliği'ni benimsemiş bir siyasal parti olarak tanımlamaktadır. İYİ Parti Tüzüğü'ne göre "Genel İdare Kurulu, kurultaydan sonra Parti'nin en üst yönetim organıdır." (Madde 48)

Tablo 2.10. İYİ Parti Genel İdare Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
İYİ Parti	80	21	59	% 26,25	% 73,75

Kaynak: <https://iyiparti.org.tr/genel-idare-kurulu>

İYİ Parti Genel İdare Kurulu'nda 21 kadın, 59 erkek, toplam 80 üye bulunmaktadır. Genel İdare Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 26,25, erkeklerin oranı % 73,75'tir.

Tablo 2.11. İYİ Parti Başkanlık Divanı'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
İYİ Parti	15	3	12	% 20	% 80

Kaynak: <https://iyiparti.org.tr/baskanlik-divani>

İYİ Parti Başkanlık Divanı'nda 3 kadın, 12 erkek, toplam 15 üye yer almaktadır. Başkanlık Divanı'ndaki kadın üyelerin oranı % 20, erkek üyelerin oranı % 80'dir.

Tablo 2.12. İYİ Parti Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
İYİ Parti	11	3	8	% 27,27	% 72,72

Kaynak: <https://iyiparti.org.tr/merkez-disiplin-kurulu>

İYİ Parti Merkez Disiplin Kurulu'nda 3 kadın, 8 erkek üye bulunmaktadır. Merkez Disiplin Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 27,27, erkek üyelerin oranı % 72,72'dir.

2.1.5. MHP Merkez Karar Organlarında Kadınlar

9 Şubat 1969 tarihinde Alparslan Türkeş tarafından kurulan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), kendisini Türk-İslam Ülküsü ve özellikle milliyetçiliği savunan bir siyasal parti şeklinde tanımlamaktadır. MHP Tüzüğü'ne göre Merkez Yönetim Kurulu, "Büyük Kongre'den sonra Partinin en üst seviyede karar organıdır".

Tablo 2.13. MHP Merkez Yönetim Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
MHP	75	10	65	% 13,33	% 86,66

Kaynak:

https://www.mhp.org.tr/htmldocs/kadrolar/myk/mhp/Merkez_Yonetim_Kurulu.html

MHP Merkez Yönetim Kurulu'nda 10 kadın, 65 erkek, toplam 75 üye bulunmaktadır. Merkez Yönetim Kurulu'ndaki kadın üyelerin oranı % 13,33, erkek üyelerin oranı % 86,66'dır.

Tablo 2.14. MHP Başkanlık Divanı'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
MHP	15	1	14	% 6,66	% 93,33

Kaynak:

https://www.mhp.org.tr/htmldocs/kadrolar/baskanlik_divani/mhp/mhp_baskanlik_divani.html

MHP'de Genel Başkan'ın danışma ve Partinin yürütme organı olan Başkanlık Divanı'nda 1 kadın, 14 erkek, toplam 15 üye yer almaktadır. Başkanlık Divanı'nın tek kadın üyesi "Aile, Kadın ve Engellilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı" olarak görev yapmaktadır. Başkanlık Divanı'ndaki kadın üye oranı % 6,66 iken, erkeklerin oranı % 93,33'tür.

Tablo 2.15. MHP Merkez Disiplin Kurulu'nda Cinsiyet Dağılımı

Parti Adı	Toplam Üye	Kadın	Erkek	Kadın Oranı	Erkek Oranı
MHP	9	1	8	% 11,11	% 88,88

Kaynak:

https://www.mhp.org.tr/htmldocs/kadrolar/mdk/mhp/Merkez_Disiplin_Kurulu.html

MHP Merkez Disiplin Kurulu'nda 1 kadın, 8 erkek, toplam 9 üye bulunmaktadır. Merkez Disiplin Kurulu'ndaki kadın üye oranı % 11,11, erkek üye oranı % 88,88'dir.

Parlamentoda sandalyeye sahip siyasal partilerin merkez karar organlarındaki kadın oranları eşitlikten uzak bir görünüm sergilemektedir. AK Parti merkez kurullarında ortalama % 30 oranında kadın üye bulunurken, CHP % 25, HDP % 45, İYİ Parti % 24, MHP % 10 oranında kadın üyeye merkez karar alma organlarında yer vermektedir. Birçok siyasal partinin temsilde kritik eşik olarak kabul edilen % 30 oranının altında kadın üyeye yer verdiği, HDP dışındaki siyasal partilerin ideolojik farklılıklarının söz konusu kadınlar olduğunda önemini yitirdiği gözükmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2011-2018 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİ

3.1. 30 MART 2014 MAHALLİ İDARELER SEÇİMLERİNDE KADINLARIN TEMSİLİYETİ

İl, ilçe, kasaba ve köy gibi belirli bir alanda yaşayan insanların, ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş idari birimler olan ve demokrasi okulu şeklinde nitelendirilen yerel yönetimler, aynı zamanda yurttaşların siyasetle yüz yüze geldiği, demokratik yaşamın erdemlerini tanıma ve bunu hayat biçimine dönüştürme fırsatı elde ettiği bir alandır (Çukurçayır, 2006: 237). Dolayısıyla “Kadınların, yerel yönetim ve yerel siyasetteki temsilcileri, siyaset haklarını kullanmaları açısından son derece önemlidir” (Şahin, 2011: 24). Kadınların kendileri ile ilgili sorunları en iyi bilen kesim olarak yönetimde olmaları, yönetimlerin de kadınların fikirlerinden yararlanmayı bir zorunluluk olarak görmeleri gerekmektedir (Çukurçayır, 2006: 186).

Dünya parlamentolarında kadın temsiline dair elimizde net veriler olmasına karşın, yerel yönetimlerde kadın temsiline ilişkin net bir veriye erişememekteyiz. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG), bu veri eksikliğinin temel nedenlerinin, çok sayıda yerel yönetim olması ve dünyadaki yapılarının karmaşıklığı şeklinde açıklamaktadır. Son dönemde elde edilen kısıtlı verilerin ise düzensiz ve geçerli bir kalkınma göstergesini beslemek için gereken standart metodoloji olmadan sunulduğu belirtilmektedir.

Türkiye’de kadınların yerel yönetimlerde temsil oranı, dünya ülkelerinden farklılık göstermektedir. Dünyada yerel siyasette kadın temsiline ulusal meclislerdeki kadın temsiline oranla daha yüksek olduğu bilinmektedir. Türkiye’de ise yerel yönetimlerde kadın temsil oranı, parlamentodaki temsil oranının da altında bulunmaktadır (Aktaş ve Yetkiner, 2019). Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde seçilen her beş yerel yöneticiden biri kadinken, Türkiye’de yerel yönetimlerde kadın temsili % 2 gibi (UNDP) çok düşük bir oranda kalmaktadır. Şahin (2011: 25), bu olumsuz durumu güçlü merkezî yapı, geleneksel roller ve çıkar gruplarının alanı ele geçirmesine bağlamaktadır.

Demokrasi kültürünün olgunlaştığı ülkeler, sorunların çözümü için kadınları planlama ve yönetim süreçlerine dâhil etmek için ekstra çaba sarf ederken, demokrasi bilincini belirli bir düzeye taşıyamamış ülkelerde, kadın sorunları erkek inisiyatifine bırakılmıştır. Kadınların karşı karşıya oldukları sorunların, erkek eliyle çözümünün beklenmesi, bugün ortada olan ve küçük iyileştirmeler dışında değişmeyen, eşitlikten uzak tablonun gerekçelerinden biridir.

2014 yılına geçmeden, öncesinde yapılan üç mahalli idareler seçimine dair istatistiklere göz atmak, yerel temsilde kadın oranının seyri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Tablo 3.1. 1999 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları

	Kadın Sayı	Kadın Oran (%)	Erkek Sayı	Erkek Oran (%)	Toplam
Belediye Başkanı	20	0,6	3.196	99,4	3.216
Belediye Meclis Üyesi	541	1,6	33.543	98,4	34.084
İl Genel Meclis Üyesi	44	1,4	3.078	98,6	3.122

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>

1999 yılında gerçekleştirilen mahalli idareler seçimleri sonucunda, belediye başkanlarının % 0,6'sı, belediye meclis üyelerinin % 1,6'sı ve il genel meclis üyelerinin % 1,4'ü kadın temsilcilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.2. 2004 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları

	Kadın Sayı	Kadın Oran (%)	Erkek Sayı	Erkek Oran (%)	Toplam
Belediye Başkanı	18	0,6	3.207	99,4	3.225
Belediye Meclis Üyesi	817	2,4	33.660	97,6	34.477
İl Genel Meclis Üyesi	57	1,8	3.151	98,2	3.208

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>

2004 yılında gerçekleştirilen mahalli idareler seçimleri değerlendirildiğinde, kadın temsilde büyük bir olumlu gelişmenin olmadığı görülmektedir. Seçim sonucunda,

belediye başkanlarının % 0,6'sı, belediye meclis üyelerinin % 2,4'ü ve il genel meclis üyelerinin % 1,8'i kadın temsilcilerden oluşmaktadır. 1999 yılı mahalli idareler seçimlerine nazaran belediye meclis üyesi ve il genel meclis üyesi seçilen kadın sayısında çok küçük bir artış gerçekleşmiştir.

Tablo 3.3. 2009 Mahalli İdareler Seçimleri Kadın-Erkek Oranları

	Kadın Sayı	Kadın Oran (%)	Erkek Sayı	Erkek Oran (%)	Toplam
Belediye Başkanı	26	0,9	2.905	99,1	2.931
Belediye Meclis Üyesi	1.474	4,5	30.001	95,5	32.475
İl Genel Meclis Üyesi	115	3,5	3.166	96,5	3.281

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>

2009 yılında gerçekleştirilen mahalli idareler seçimleri sonucunda, belediye başkanlarının % 0,9'u, belediye meclis üyelerinin % 4,5'i ve il genel meclis üyelerinin % 3,5'i kadın temsilcilerden oluşmaktadır. 2004 yılı göz önüne alındığında belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve il genel meclis üyesi seçilen kadın sayısında küçük de olsa artış gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, her üç dönemde de kadınlar yok denecek kadar az sayıda temsil hakkı elde etmişlerdir.

Yerel yönetimler açısından 2012 yılı, Büyükşehir Yasası kapsamında yeni bir yönetim anlayışının hayata geçirilmesine yönelik çalışmaların kamuoyunu meşgul ettiği, hizmetlerin geniş ölçekte planlanacağı, koordinasyon eksikliklerinin giderileceği gibi olumlu görüşler karşısında, yerel özerkliğin ve demokratik katılımın zayıflayacağı gibi doğabilecek olumsuz sonuçların tartışıldığı bir dönemdir. Tüm tartışmalar neticesinde, "On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair" (TBMM) düzenlemeler, 12.11.2012 tarihinde kabul edilmiştir.

Kanunun uygulanacağı ilk yerel seçim olması nedeniyle önem arz eden 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri, yaşanan toplumsal olayların da etkisiyle yakın dönemdeki diğer seçimlerden ayrılmaktadır. Bu bölümde, 30 Mart 2014 Mahalli İdareler

Genel Seçimleri özelinde kadınların yerel yönetimlerde temsili ele alınacak, aday ve kazanan kadın aday oranları değerlendirilecektir.

Kadınların temsil meselesi incelenirken, akademik çalışmalarda sıkça rastlanan “nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar” ifade kalıbını tek başına bir veri olarak kabul etmek yetersiz kalabilir. Siyasal katılımın belirli bir bilince, bilinç gelişiminin ise eğitime ihtiyaç duyduğu gerçeğinden yola çıkarak, “nüfusunun yarısının” eğitim durumunu incelemek, yetersiz temsili anlamamızda önemli bir veri olacaktır.

Tablo 3.4. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimi’nde Seçmenlerin Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma Yazma Bilmeyen	2.142.705	414.155	2.556.860
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	2.447.754	1.048.150	3.495.904
İlkokul	8.462.262	6.346.953	14.809.215
İlköğretim	3.557.906	4.803.133	8.361.039
Ortaokul veya Dengi Okul	1.094.393	1.687.285	2.781.678
Lise veya Dengi Okul	5.035.060	6.780.557	11.815.617
Yüksekokul veya Fakülte	2.913.234	3.702.503	6.615.737
Yüksek Lisans	216.920	309.623	526.543
Doktora	60.183	92.413	152.596
Bilinmeyen	774.340	806.303	1.580.643
Toplam	26.704.757	25.991.075	52.695.832

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>

İstatistikler, cinsiyet ayrımı olmaksızın genel anlamda eğitim konusunda yetersiz kaldığını, kadınlar özelinde bakıldığında ise yalnızca % 11,94 oranında lisans ve lisansüstü eğitim fırsatı yakalandığını göstermektedir. Türkiye, Dünya Ekonomi Forumu Küresel Cinsiyet Eşitliği Uçurumu Raporu’nun 2017 verilerine göre, yüksek öğrenime kayıt düzeyinde cinsiyet eşitsizliği sıralamasında 144 ülke içerisinde 105’inci sırada (WEF, 2017) yer almaktadır. Yerel politikada seçmen davranışı incelenirken önemli

değişkenlerden biri olduğu görülen eğitim eksikliği, seçmeni toplumsal uzlaşmaya ve demokratik değerlere yönelik tercihlerden uzak hareket ettirmektedir (Çukurçayır, 2006: 149).

Tablo 3.5. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Büyükşehir Belediye Başkanlığı Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
HÜDA PAR	-	4	4
DSP	2	23	25
DYP	4	21	25
TURK PARTİ	-	9	9
HKP	3	23	26
TKP	-	5	5
BBP	2	28	30
AK PARTİ	1	29	30
YURT-P	1	3	4
DP	-	21	21
MİLLET PARTİSİ	-	24	24
SAADET PARTİSİ	-	30	30
HAK-PAR	5	22	27
LDP	3	17	20
BDP	2	5	7
BTP	2	28	30
İP	2	20	22
HDP	6	16	22
CHP	2	28	30
HEPAR	1	11	12
MHP	-	30	30
BĞMZ	8	47	55
Toplam	44	444	488

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nde büyükşehir belediye başkanlıkları için aday gösterilen kadınların oranı % 9,01'dir. En çok kadın adaya yer veren partiler 6 kadın adayla HDP, 5 kadın adayla HAK-PAR'dır. 8 kadın bağımsız aday olarak seçime katılırken, DP, Millet Partisi, Saadet Partisi ve MHP büyükşehir belediye başkan adayları arasında kadınlara yer vermemiştir. Bu durum, sağ-muhafazakâr

çizgideki siyasal partilerin kadın temsiline yaklaşımları açısından bir veri niteliği taşımaktadır. CHP'nin % 6,66'lık kadın aday oranı ise tüzüğünde belirtilen % 33'lük cinsiyet kotasının çok altında kalmıştır. HDP'nin büyükşehir belediye başkanlığı için aday gösterdiği kadınların % 27,27'lik oranı, diğer partiler ile kıyaslandığında olumlu yönde öne çıkmaktadır. Seçime Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde kendi adaylarıyla katılan BDP'nin, batıda HDP adaylarını desteklemesi göz önüne alındığında, iki partinin kadın adaylarını birlikte değerlendirmek yanlış olmayacaktır. BDP'nin büyükşehir belediye başkanlığı adaylarının HDP adayları ile birlikte değerlendirilmesi durumunda kadın aday oranı % 27,58 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerel yönetimlerde kapsam bakımından en geniş sorumluluk alanına sahip olan büyükşehirlerin yönetimine aday gösterilen erkeklerin onda biri kadar kadın adaya yer verilmesi düşündürücüdür. Genel olarak, ideolojik farklılıklar gösteren siyasal partilerin büyükşehirler için kadın aday belirlemede hiçbir farklılık göstermediğini, temsilde eşitliğe katkı sağlayacak kadın adaylara listelerinde sembolik olarak yer vererek ya da hiç yer vermeyerek, ortak bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir.

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nde belediye başkanlıkları için aday gösterilen kadınların oranı % 5,92'dir. BTP 140, DSP 52, HDP 50 ve CHP 49 ile kadın adaylara en çok yer veren siyasal partilerdir. Ana akım siyasal partiler ekseninde değerlendirildiğinde HDP % 20,32 ile belediye başkanlığı seçimlerinde en çok kadın adaya yer veren siyasal parti olurken, CHP % 4,31, MHP % 2,39 ve AK Parti % 1,32 oranında kadın adayla seçime katılmıştır. Burada da tıpkı büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi HDP dışındaki siyasal partilerin aday gösterme aşamasında çok düşük oranda kadın adaya yer verdikleri görülmektedir. Elbette HDP'nin % 20,32'lik kadın aday oranı eşit temsil üzerinden değerlendirildiğinde eksikliğin devam ettiğini, fakat diğer siyasal partilerdeki kadın aday oranlarına göre olumlu bir tablonun var olduğunu göstermektedir.

**Tablo 3.6. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Başkanlığı
Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı**

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
HÜDA PAR	-	81	81
DSP	52	286	338
DYP	14	61	75
TURK PARTİ	5	34	39
HKP	1	1	2
TKP	1	6	7
BBP	34	707	741
AK PARTİ	18	1.344	1.362
YURT-P	1	21	22
DP	19	372	391
EMEP	-	1	1
ÖDP	1	9	10
MİLLET PARTİSİ	11	178	189
SAADET PARTİSİ	6	1.330	1.336
HAK-PAR	5	46	51
LDP	16	93	109
BDP	29	201	230
BTP	140	788	928
İP	34	153	187
HDP	50	196	246
CHP	49	1.087	1.136
HEPAR	15	57	72
MHP	32	1.306	1.338
BĞMZ	11	284	295
Toplam	544	8.642	9.186

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

Kemalist ilkeler doğrultusunda ve çağdaşlık vurgusuyla hareket eden CHP, çağdaşlaşmanın önemli aktörleri olarak nitelendirdiği kadınlara tüzüğündeki % 33'lük cinsiyet kotasının çok altında bir oranda yer verirken, iktidar partisi olan AK Parti ve milliyetçi ideolojiye sahip MHP belediye başkanlığı seçimlerinde kadın adaylara çok düşük oranda yer vermişlerdir.

Tablo 3.7. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Meclis Üyeliği Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
HÜDA PAR	52	1.757	1.809
DSP	443	1.828	2.271
DYP	58	219	277
TURK PARTİ	8	27	35
TKP	383	714	1.097
BBP	375	4.601	4.976
AK PARTİ	2.797	23.257	26.054
YURT-P	9	21	30
DP	313	3.083	3.396
EMEP	-	17	17
ÖDP	181	373	554
MİLLET PARTİSİ	114	231	345
SAADET PARTİSİ	640	12.760	13.400
HAK-PAR	53	190	243
LDP	9	88	97
BDP	558	2.263	2.821
BTP	357	909	1.266
İP	506	1.321	1.827
HDP	792	1.492	2.284
CHP	2.618	13.915	16.533
HEPAR	60	224	284
MHP	1.557	18.354	19.911
BĞMZ	18	162	180
Toplam	11.901	87.806	99.707

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nde belediye meclis üyeliği için aday gösterilen kadınların oranı % 11,93'tür. TKP'nin % 34,91, HDP'nin % 34,67, ÖDP'nin % 32,91, İP'nin % 27,69'lık kadın aday oranları, temsilde cinsiyet eşitliğinin kritik eşiği olarak gösterilen % 30 oranına ulaşılması bakımından değerlidir. CHP'nin % 15,83, AK Parti'nin % 10,73 ve MHP'nin % 7,81'lik kadın aday oranları da büyükşehir belediye başkanlığı ve belediye başkanlığı seçimlerindeki kadın aday oranları göz önüne alındığında görece daha iyi seviyelerdedir. Lakin bu olumlu durumu yerel siyasetin hiyerarşik yapısı dâhilinde değerlendirmek gerekebilir. Çıkarların ve beraberinde

rekabetin yüksek olduğu temsil mekanizmalarında erkek hâkimiyeti ön plana çıkarken, düşük rekabetin yaşandığı belediye meclis üyeliği gibi temsil alanları kadınların daha kolay ulaşabileceği yerler olmaktadır.

Tablo 3.8. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İl Genel Meclisi Üyeliği Adaylarının Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
HÜDA PAR	-	80	80
DSP	11	143	154
DYP	1	9	10
TURK PARTİ	-	2	2
TKP	20	52	72
BBP	21	581	602
AK PARTİ	40	874	914
YURT-P	-	2	2
DP	12	338	350
ÖDP	65	190	255
MİLLET PARTİSİ	17	75	92
SAADET PARTİSİ	20	828	848
HAK-PAR	18	86	104
LDP	-	9	9
BDP	22	190	212
BTP	134	227	361
İP	60	277	337
HDP	22	167	189
CHP	47	834	881
HEPAR	5	19	24
MHP	22	879	901
BĞMZ	1	74	75
Toplam	538	5.936	6.474

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nde il genel meclisi üyeliği için aday gösterilen kadınların oranı % 8,31'dir. BTP % 37,11, TKP % 27,77, ÖDP % 25,49, İP % 21,66 oranında kadın adaya yer verirken, HDP % 11,64, CHP % 5,33, AK Parti % 4,37 ve MHP % 2,44 gibi düşük oranlarda kadın adaya yer vermektedir. Tıpkı diğer seçimlerde olduğu gibi, genellikle sol partilerin kadın aday gösterme konusunda daha

cesur hareket ettikleri söylenebilir. Bu durumun çeşitli değişkenlere bağlı olduğunu ifade eden araştırmacıların marjinal refleks ve simgesellik gibi eleştirileri bulunmakla birlikte, siyasal alanda kadın görünürlüğünü arttıran davranış biçimlerinin olumlanması temsilde eşitliğin sağlanması adına önem taşımaktadır.

Tablo 3.9. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK PARTİ	1	17	18
BDP	1	1	2
CHP	1	5	6
MHP	-	3	3
BĞMZ	-	1	1
Toplam	3	27	30

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonuçlarına göre, AK Parti, BDP ve CHP'den birer kadın aday büyükşehir belediye başkanı olmaya hak kazanmıştır. Otuz büyükşehirdeki kadın başkanların oranı %10'dur. Büyükşehir belediye başkanlığı için 44 kadın aday gösterilmiş ve yalnızca 3 kadın aday (% 6,81) büyükşehir belediye başkanı olmaya hak kazanmıştır. Seçime 2 kadın adayla katılan BDP'de kadın adayların seçilme oranı % 50, 1 kadın adayla katılan AK Parti'de % 100 ve 2 kadın adayla katılan CHP'de % 50'dir. Az sayıda kadının aday gösterilmesi sonucu oluşan bu oranlar kadınların siyasal temsili noktasında çok büyük bir anlam ifade etmemekle birlikte, kadın adayların dâhil oldukları seçimde gösterdikleri başarı açısından değerlendirildiğinde bir anlam kazanmaktadır.

Tablo 3.10. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Başkanlığı Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
DSP	-	5	5
TKP	-	1	1
BBP	-	6	6
AK PARTİ	7	797	804
DP	-	14	14
ÖDP	-	1	1
MİLLET PARTİSİ	-	1	1
SAADET PARTİSİ	-	28	28
HAK-PAR	-	1	1
LDP	-	1	1
BDP	23	76	99
CHP	6	223	229
MHP	1	168	169
BĞMZ	-	5	5
Toplam	37	1.327	1.364

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonuçlarına göre, BDP'den 23, AK Parti'den 7, CHP'den 6 ve MHP'den 1 kadın aday belediye başkanı olmaya hak kazanmıştır. 1.364 belediye başkanından yalnızca 37'si, başka bir ifadeyle belediye başkanlarının % 2,7'si kadındır. BDP'nin belediye başkanı olmaya hak kazanan adaylarının % 23,23'ü kadınken, bu oran AK Parti'de % 0,87, CHP'de % 2,62 ve MHP'de % 0,59'dur. BDP'nin 29 kadın adayından 23'ü (% 79,31), AK Parti'nin 18 kadın adayından 7'si (% 38,88), CHP'nin 49 kadın adayından 6'sı (% 12,24) ve MHP'nin 32 kadın adayından 1'i (% 3,12) belediye başkanı olmuştur. BDP'nin kadın adaylarının büyük çoğunluğunun seçim sonuçlandığında elde ettikleri başarı, seçim bölgesi ve seçmen kitlesi gibi kriterlerle birlikte, partinin kadınları aday gösterirken sembolik bir yaklaşım sergilemediği sonucunu ortaya koymaktadır. BDP'li kadın belediye

başkanlarının, seçilen toplam kadın belediye başkanı sayısının % 63,16'sını oluşturması da çarpıcı bir veridir.

Tablo 3.11. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Belediye Meclis Üyeliği Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
HÜDA PAR	-	6	6
DSP	2	64	66
TKP	1	5	6
BBP	-	165	165
AK PARTİ	978	9.570	10.548
DP	3	161	164
EMEP	-	2	2
ÖDP	1	3	4
MİLLET PARTİSİ	-	6	6
SAADET PARTİSİ	1	410	411
HAK-PAR	-	6	6
LDP	-	12	12
BDP	433	1.017	1.450
BTP	-	8	8
İP	-	4	4
HDP	5	4	9
CHP	613	3.548	4.161
MHP	169	3.336	3.505
BĞMZ	-	5	5
Toplam	2.206	18.332	20.538

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyere1.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonuçlarına göre, AK Parti'den 978, CHP'den 613, BDP'den 433, MHP'den 169 kadın aday belediye meclis üyesi olmaya hak kazanmıştır. Kazanan 20.538 belediye meclis üyesinden 2.206'sı kadındır. Kadın belediye meclis üyelerinin oranı % 10,7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim

öncesi aday olan toplam 11.901 kadının %18,53'ü belediye meclis üyesi olabilmıştır. AK Parti'nin 2.797 kadın adayından 978'i (% 34,96), CHP'nin 2.618 kadın adayından 613'ü (% 23,41), BDP'nin 558 kadın adayından 433'ü (% 77,59), MHP'nin 1.557 kadın adayından 169'u (% 10,85) belediye meclis üyesi seçilmiştir. BDP'li belediye meclis üyelerinin % 29,86'sı, AK Partili belediye meclis üyelerinin % 9,27'si, CHP'li belediye meclis üyelerinin % 14,73'ü ve MHP'li belediye meclis üyelerinin % 4,8'i kadındır.

Tablo 3.12. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İl Genel Meclisi Üyeliği Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
TKP	-	1	1
BBP	-	4	4
AK PARTİ	33	749	782
SAADET PARTİSİ	-	5	5
BDP	19	112	131
HDP	-	1	1
CHP	7	152	159
MHP	2	173	175
Toplam	61	1.197	1.258

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyelerel.zul>

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonucunda, AK Parti'den 33, BDP'den 19, CHP'den 7 ve MHP'den 2 kadın il genel meclisi üyeliğine hak kazanmıştır. Toplam 1.258 üyeden 61'i (% 4,84) kadın üyedir. Kadın il genel meclisi üyelerinin % 54,09'u AK Parti, % 31,14'ü BDP, % 11,47'si CHP, % 3,27'si MHP bünyesinde yer almaktadır. Seçimde AK Parti'nin il genel meclisi üyeliği için aday gösterdiği 40 kadının % 82,5'i, BDP adayları 22 kadının % 86,36'sı, CHP adayları 47 kadının % 14,89'u ve MHP'nin aday gösterdiği 22 kadının % 9,09'u il genel meclisi üyesi seçilmiştir.

Tablo 3.13. 1999-2004-2009-2014 Yılları Mahalli İdareler Seçim Sonuçlarında Kazanan Adayların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın Sayı	Kadın Oran (%)	Erkek Sayı	Erkek Oran (%)	Toplam Sayı
1999					
Belediye Başkanı	20	0,6	3.196	99,4	3.216
Belediye Meclisi Üyesi	541	1,6	33.543	98,4	34.084
İl Genel Meclis Üyesi	44	1,4	3.078	98,6	3.122
2004					
Belediye Başkanı	18	0,6	3.207	99,4	3.225
Belediye Meclisi Üyesi	817	2,4	33.660	97,6	34.477
İl Genel Meclis Üyesi	57	1,8	3.151	98,2	3.208
2009					
Belediye Başkanı	26	0,9	2.905	99,1	2.931
Belediye Meclisi Üyesi	1.474	4,5	31.001	95,5	32.475
İl Genel Meclis Üyesi	115	3,5	3.166	96,5	3.281
Köy Muhtarı	65	0,2	34.210	99,8	34.275
Köy İhtiyar Heyeti	329	0,2	137.848	99,8	138.177
Mahalle Muhtarı	429	2,3	18.178	97,7	18.607
Mahalle İhtiyar Heyeti	1.409	1,9	71.174	98,1	72.583
2014					
Belediye Başkanı	37	2,7	1.327	97,3	1.364
Belediye Meclisi Üyesi	2.206	10,7	18.332	89,3	20.538
İl Genel Meclis Üyesi	61	4,8	1.197	95,2	1.258
Köy Muhtarı	58	0,3	18.085	99,7	18.143
Köy İhtiyar Heyeti	1.007	1,2	79.689	98,8	80.696
Mahalle Muhtarı	622	2,0	31.013	98,0	31.635
Mahalle İhtiyar Heyeti	3.419	2,5	134.362	97,5	137.781

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>

1999, 2004, 2009 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen mahalli idareler seçim sonuçlarına göre, 1999, 2004 yıllarında kadın belediye başkanlarının oranı % 0,6 iken,

2009 yılında bu oran % 0,9, 2014 yılında % 2,7 olmuştur. Dört dönem sonunda kadın belediye başkanı oranında küçük bir artış gerçekleşmiş, fakat uluslar arası norm kabul edilen ve kritik eşik olarak adlandırılan % 30'un çok altında bir oranda kalmıştır.

Kadın belediye meclis üyelerinin oranı 1999 yılında % 1,6, 2004 yılında % 2,4, 2009 yılında % 4,5, 2014 yılında ise % 10,7'dir. Kadınlar açısından belediye başkanlığına nazaran daha olumlu bir artışın olduğu belediye meclis üyeliğinde de oran hâlâ çok düşük seviyededir.

İl genel meclisi üyeliğinde 1999 yılında % 1,4 olan kadın oranı, 2004 yılında % 1,8'e, 2009 yılında % 3,5'e, 2014 yılında ise % 4,8'e yükselmiştir. İl genel meclislerinde üye olmaya hak kazanan kadınların oranında küçük de olsa bir artış gerçekleşmiş, fakat tıpkı diğer yerel yönetim organlarında olduğu gibi kritik eşige yaklaşmamıştır.

Batılı ülkelerle kıyaslandığında, veriler, kadınların yerel karar alma mekanizmalarında yok denecek kadar az oranda temsil edildiğini göstermektedir. Özellikle merkez sağ partilerde kadın temsilinin Türkiye ortalamasının da altında olması, geleneklerin, inançların, kadınlara yüklenen toplumsal rollerin etkisi üzerinde düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Dünya genelinde kadınlar yerel yönetimlerde çok daha fazla söz sahibi iken, Türkiye'de bu durumun tam tersi olması, siyasal partiler yasası ve parti yöneticilerinin tutumlarıyla birlikte değerlendirilmeli, eşitsizliğe neden olan engellerin dünyadaki olumlu örnekler ışığında ortadan kaldırılması gerekmektedir.

3.2. 2011-2018 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE KADINLARIN TEMSİLİYETİ

Çalışmanın bu bölümünde, 2011-2018 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil hakkı elde etmiş siyasal partilerin, kadın milletvekili adaylarının ve seçim sonucunda milletvekili olmaya hak kazanan kadın milletvekillerinin sayı ve oranları incelenmektedir.

3.2.1. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 24. Dönem üyelerinin seçildiği genel seçimler, 34 yıl aradan sonra olağan takviminde yapılan ilk genel seçim olarak karşımıza çıkmaktadır. 12 Haziran 2011 tarihinde gerçekleştirilen milletvekili genel seçimlerine 15 siyasal parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. Seçim sonuçlarına göre 3 siyasal parti (AK

Parti, CHP, MHP) ve bazı bağımsız adaylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil hakkını elde etmişlerdir.

Tablo 3.14. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK PARTİ	79	471	550
DP	114	436	550
CHP	107	443	550
EMEP	69	118	187
MİLLET PARTİSİ	136	414	550
LDP	101	293	394
SAADET PARTİSİ	42	508	550
HEPAR	119	305	424
HAS PARTİ	79	468	547
MHP	70	480	550
DYP	82	353	435
TKP	226	324	550
MMP	135	408	543
BBP	62	485	547
DSP	120	430	550
BAĞIMSIZ	25	177	202
Toplam	1.566	6.113	7.679

Kaynak : <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimaday.zul>

Mecliste temsil hakkı kazanan partilerden AK Parti, seçim öncesi aday belirleme sürecinde 79 kadın, 471 erkek, CHP 107 kadın, 443 erkek, MHP 70 kadın, 480 erkek adaya listelerinde yer vermişlerdir. Seçimlere bağımsız olarak katılan 202 adaydan 25'ini kadın adaylar oluşturmaktadır.

**Tablo 3.15. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı
Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdeler Dağılımı**

Parti Adı	Kadın Aday (%)	Erkek Aday (%)
AK PARTİ	14,36	85,63
DP	20,72	79,27
CHP	19,45	80,54
EMEP	36,89	63,1
MİLLET PARTİSİ	24,72	75,27
LDP	25,63	74,36
SAADET PARTİSİ	7,63	92,36
HEPAR	28,06	71,93
HAS PARTİ	14,44	85,55
MHP	12,72	87,27
DYP	18,85	81,14
TKP	41,09	58,9
MMP	24,86	75,13
BBP	11,33	88,66
DSP	21,81	78,18
BAĞIMSIZ	12,37	87,62

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimaday.zul>

Siyasal partilerin kadın adaylarının oranına baktığımızda, % 41,09 ile TKP'nin en çok kadın adaya yer veren parti olduğunu görmekteyiz. TKP'yi % 36,89'luk kadın aday oranıyla EMEP, % 28,06'luk oranıyla HEPAR, % 25,63'lük oranla LDP takip etmektedir. Kadın adaylara en az yer veren siyasi partiler incelendiğinde, Saadet Partisi'nin % 7,63 oranının ardından, % 11,33'le BBP, % 12,72 oranı ile MHP'nin kadın adaylara en az katılım fırsatı sunan partiler olduğunu görmekteyiz. Seçime bağımsız katılan kadın adayların oranı ise % 12,37 olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçime katılan tüm siyasi partiler ve bağımsız adaylar birlikte ele alındığında, kadın adayların oranının % 20,39 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.16. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul	Ortaokul - Lise	Üniversite - Yüksekokul	Toplam
AK PARTİ	-	4	75	79
DP	6	37	71	114
CHP	2	11	94	107
EMEP	15	33	21	69
MİLLET PARTİSİ	59	49	28	136
LDP	19	39	43	101
SAADET PARTİSİ	5	26	11	42
HEPAR	10	59	50	119
HAS PARTİ	7	27	45	79
MHP	1	5	64	70
DYP	28	38	16	82
TKP	32	86	108	226
MMP	60	57	18	135
BBP	13	26	23	62
DSP	15	54	51	120
BAĞIMSIZ	2	10	13	25
Toplam	274	561	731	1566

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimaday.zul>

Kadın adayların eğitim durumuna bakıldığında, üniversite/yüksekokul mezunu adayların % 46,67 ile en yüksek oranı oluşturduklarını, ortaokul/lise mezunu adayların % 35,82 ile ikinci sırada yer aldıklarını, ilkokul mezunu adayların % 17,49 ile en düşük orana sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.17. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK PARTİ	46	281	327
CHP	19	116	135
MHP	3	50	53
BAĞIMSIZ	11	24	35
Toplam	79	471	550

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimadaykazanan.zul>

12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimi kazanan aday profilleri incelendiğinde, AK Parti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en fazla kadın milletvekiline temsil olanağı sağlayan siyasal parti olurken, 19 kadın milletvekili ile CHP ikinci, 3 kadın milletvekili ile MHP üçüncü sırada yer almaktadır. 11 kadın aday da bağımsız olarak meclise girmeye hak kazanmıştır.

Tablo 3.18. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdelerle Dağılımı

Parti Adı	Kadın Milletvekili (%)	Erkek Milletvekili (%)
AK PARTİ	14,06	85,93
CHP	14,07	85,92
MHP	5,66	94,33
BAĞIMSIZ	31,42	68,57

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimadaykazanan.zul>

24. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda, AK Parti bünyesinde meclise giren 327 milletvekilinin % 14,06'sı kadınlardan oluşurken, CHP'nin 135 milletvekilinin %14,07'sini, MHP'nin 53 milletvekilinin % 5,66'sını kadın milletvekilleri oluşturmaktadır.

Bağımsız olarak meclise girmeye hak kazanan 35 milletvekilinden % 31,42'si kadındır. AK Parti listelerinde yer verilen kadın adayların % 58,22'si, CHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 17,75'i, MHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 4,2'si ve seçime bağımsız olarak giren kadın adayların % 44'ü milletvekili seçilerek meclise girmişlerdir.

Tablo 3.19. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul	Ortaokul - Lise	Üniversite - Yüksekokul	Toplam
AK PARTİ	-	1	45	46
CHP	1	-	18	19
MHP	-	-	3	3
BAĞIMSIZ	-	5	6	11
Toplam	1	6	72	79

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secimadaykazanan.zul>

24. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda, milletvekili olmaya hak kazanan kadın adayların eğitim durumları incelendiğinde, üniversite/yüksekokul mezunu kadın milletvekillerinin oranının % 91,13 olduğunu görmekteyiz. Ortaokul/lise mezunu kadın milletvekillerinin oranı % 7,59'ken, bu oran ilkokul mezunu milletvekilinde % 1,26'dır.

3.2.2. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 25. Dönem üyelerinin seçildiği 7 Haziran 2015 milletvekili genel seçimine, 20 siyasal parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. Seçim sonuçlandığında 4 siyasal parti (AK Parti, CHP, HDP ve MHP) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil hakkını elde etmişlerdir.

**Tablo 3.20. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı
Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı**

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
DYP	95	248	343
ANADOLU PARTİSİ	193	357	550
HAK-PAR	127	356	483
KP	550	-	550
MİLLET PARTİSİ	112	438	550
HAP	28	119	147
MEP	113	371	484
TÜRK PARTİ	96	255	351
HKP	199	351	550
LDP	88	321	409
MHP	67	483	550
HDP	249	301	550
SAADET PARTİSİ	45	505	550
CHP	109	441	550
AK PARTİ	101	449	550
DSP	123	427	550
YURT PARTİSİ	72	257	329
DP	82	468	550
VATAN PARTİSİ	147	403	550
BTP	106	444	550
BAĞIMSIZ	17	148	165
Toplam	2.719	7.142	9.861

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Mecliste temsil hakkı kazanan partilerden AK Parti, seçim öncesi aday belirleme sürecinde 101 kadın, 449 erkek, CHP 109 kadın, 441 erkek, HDP 249 kadın, 301 erkek, MHP 67 kadın, 483 erkek adaya listelerinde yer vermişlerdir.

Tablo 3.21. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdeler Dağılımı

Parti Adı	Kadın Aday (%)	Erkek Aday (%)
DYP	27,69	72,3
ANADOLU PARTİSİ	35,09	64,9
HAK-PAR	26,29	73,7
KP	100	-
MİLLET PARTİSİ	20,36	79,63
HAP	19,04	80,95
MEP	23,34	76,65
TÜRK PARTİ	27,35	72,64
HKP	36,18	63,81
LDP	21,51	78,48
MHP	12,18	87,81
HDP	45,27	54,72
SAADET PARTİSİ	8,18	91,81
CHP	19,81	80,18
AK PARTİ	18,36	81,63
DSP	22,36	77,63
YURT PARTİSİ	21,88	78,11
DP	14,9	85,09
VATAN PARTİSİ	26,72	73,27
BTP	19,27	80,72
BAĞIMSIZ	10,3	89,69

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Siyasal partilerin kadın adaylarının oranına baktığımızda, % 45,27'lik oranla HDP en çok kadın adayın yer aldığı parti olurken, HKP % 36,18'lik oranla ikinci sırada, Anadolu Partisi % 35,09 ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Kadın adaylara en az yer veren siyasal partilere baktığımızda, % 8,18'lik oranla Saadet Partisi, % 12,18 ile MHP, % 14,9'la DP'nin kadın adaylara en az yer veren partiler olduğunu görmekteyiz. Seçime bağımsız katılan kadın adayların oranı ise % 10,3'tür. Seçime katılan tüm siyasal partiler

ve bağımsız adaylar birlikte ele alındığında, kadın adayların oranının % 27,57 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.22. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul / İlköğretim	Ortaokul	Lise	Yüksekokul / Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
DYP	18	6	40	29	1	1	95
ANADOLU PARTİSİ	19	13	55	87	16	3	193
HAK-PAR	38	13	49	26	1	-	127
KP	69	14	157	268	37	5	550
MİLLET PARTİSİ	38	14	34	23	3	-	112
HAP	12	3	9	3	-	1	28
MEP	16	9	43	43	1	1	113
TÜRK PARTİ	14	5	41	35	1	-	96
HKP	81	17	48	52	1	-	199
LDP	9	3	29	47	-	-	88
MHP	-	1	4	42	10	10	67
HDP	27	23	58	125	14	2	249
SAADET PARTİSİ	1	6	15	22	-	1	45
CHP	1	1	11	74	15	7	109
AK PARTİ	-	-	5	65	18	13	101
DSP	13	15	44	48	3	-	123
YURT PARTİSİ	5	6	22	34	2	3	72
DP	12	6	29	33	1	1	82
VATAN PARTİSİ	10	4	43	71	14	5	147
BTP	4	10	24	60	5	3	106
BAĞIMSIZ	-	1	5	9	1	1	17
Toplam	387	170	765	1.196	144	57	2.719

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Kadın adayların eğitim durumu incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu adayların % 43, 98’le en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Lise veya dengi okullardan mezun olan adayların oranı % 28,13 iken, ortaokul veya dengi okullardan mezun adayların oranı % 6,25, ilkokul/ilköğretim mezunu adayların oranı % 14,23’tür. Adaylardan % 2,09’u doktora, % 5,29’u yüksek lisans diplomasına sahiptir.

Tablo 3.23. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK Parti	41	217	258
CHP	21	111	132
HDP	32	48	80
MHP	4	76	80
Toplam	98	452	550

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi kazanan aday profilleri incelendiğinde, AK Parti, 41 milletvekili ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en fazla kadın milletvekiline temsil olanağı sağlayan siyasal parti olurken, HDP 32, CHP 21 ve MHP 4 kadın milletvekili ile mecliste yer almışlardır.

Tablo 3.24. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Yüzdelerle Dağılımı

Parti Adı	Kadın Milletvekili (%)	Erkek Milletvekili (%)
AK PARTİ	15,89	84,1
CHP	15,9	84,09
HDP	40	60
MHP	5	95

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda, AK Parti bünyesinde meclise giren 258 milletvekilinin % 15,89'u kadınlardan oluşurken, CHP'nin 132 milletvekilinin %15,9'u, HDP'nin 80 milletvekilinin % 40'ı ve MHP'nin 80 milletvekilinin % 5'i kadın milletvekillerinden oluşmaktadır. AK Parti listelerinde yer verilen kadın adayların % 40,59'u, CHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 19,26'sı, HDP listelerinde yer verilen kadın adayların % 12,85'i ve MHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 5,97'si milletvekili seçilerek meclise girmişlerdir.

Tablo 3.25. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul /Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
AK Parti	-	-	1	21	11	8	41
CHP	-	-	-	12	4	5	21
HDP	1	3	12	13	2	1	32
MHP	-	-	-	1	1	2	4
Toplam	1	3	13	47	18	16	98

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda kazanan kadın milletvekillerinin eğitim durumları incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu kadın milletvekillerinin oranının % 47,95 olduğunu görmekteyiz. Kadın milletvekillerinin % 13,26'sı lise veya dengi, % 3,06'sı ortaokul veya dengi, % 1,02'si ilkokul mezunudur. Adaylardan % 16,32'si doktora, % 18,36'sı yüksek lisans eğitimi almıştır.

3.2.3. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 26. Dönem üyelerinin seçildiği 1 Kasım 2015 milletvekili genel seçimine, 16 siyasal parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. Seçim sonuçlandığında 4 siyasal parti (AK Parti, CHP, HDP ve MHP) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil hakkını elde etmişlerdir.

Tablo 3.26. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
MİLLET PARTİSİ	116	434	550
VATAN PARTİSİ	150	400	550
CHP	127	423	550
HAK-PAR	147	357	504
SAADET PARTİSİ	28	522	550
DSP	129	421	550
DP	84	466	550
BTP	94	456	550
MHP	78	472	550
HKP	198	352	550
LDP	92	352	444
HDP	234	316	550
BBP	53	497	550
AK PARTİ	71	479	550
KP	306	244	550
DYP	89	218	307
BAĞIMSIZ	1	20	21
Toplam	1.997	6.429	8.426

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Mecliste temsil hakkı kazanan partilerden AK Parti, seçim öncesi aday belirleme sürecinde 71 kadın, 479 erkek, CHP 127 kadın, 423 erkek, HDP 234 kadın, 316 erkek, MHP 78 kadın, 472 erkek adaya listelerinde yer vermişlerdir.

Tablo 3.27. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdeler Dağılımı

Parti Adı	Kadın Aday (%)	Erkek Aday (%)
MİLLET PARTİSİ	21,09	78,9
VATAN PARTİSİ	27,27	72,72
CHP	23,09	76,9
HAK-PAR	29,16	70,83
SAADET PARTİSİ	5,09	94,9
DSP	23,45	76,54
DP	15,27	84,72
BTP	17,09	82,9
MHP	14,18	85,81
HKP	36	64
LDP	20,72	79,27
HDP	42,54	57,45
BBP	9,63	90,36
AK PARTİ	12,9	87,09
KP	55,63	44,36
DYP	28,99	71
BAĞIMSIZ	4,76	95,23

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Siyasal partilerin kadın adaylarının oranına baktığımızda, % 55,63'lük oranla KP en çok kadın adayın yer aldığı parti olurken, HDP % 42,54'lük oranla ikinci sırada, HKP % 36 ile üçüncü sırada bulunmaktadır.

Diğer yandan, % 5,09'lük oranla Saadet Partisi, % 9,63 ile BBP, % 12,9'la AK Parti ve % 14,18'lik oranla MHP kadın adaylara en az yer veren partiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçime bağımsız katılan kadın adayların oranı ise % 4,76'dır. Seçime katılan tüm siyasal partiler ve bağımsız adaylar birlikte ele alındığında, kadın adayların oranının % 23,7 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.28. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul / İlköğretim	Ortaokul	Lise	Yüksekokul / Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
MİLLET PARTİSİ	37	16	36	24	3	-	116
VATAN PARTİSİ	7	5	42	82	10	4	150
CHP	-	2	10	87	17	11	127
HAK-PAR	39	15	60	31	2	-	147
SAADET PARTİSİ	-	1	11	16	-	-	28
DSP	17	14	48	47	3	-	129
DP	14	7	35	27	-	1	84
BTP	4	9	24	49	5	3	94
MHP	1	1	10	47	15	4	78
HKP	76	22	48	51	1	-	198
LDP	15	4	35	36	2	-	92
HDP	21	21	64	109	18	1	234
BBP	10	7	21	14	1	-	53
AK PARTİ	-	-	2	51	13	5	71
KP	24	12	77	157	33	3	306
DYP	11	8	44	24	1	1	89
BAĞIMSIZ	-	-	-	-	1	-	1
Toplam	276	144	567	852	125	33	1.997

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Kadın adayların eğitim durumu incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu adayların % 42, 66'yla en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Lise veya dengi okullardan mezun olan adayların oranı % 28,39 iken, ortaokul veya dengi okullardan mezun adayların oranı % 7,21, ilkokul/ilköğretim mezunu adayların oranı % 13,82'dir. Adaylardan % 1,65'i doktora, % 6,25'i yüksek lisans diplomasına sahiptir.

Tablo 3.29. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK Parti	34	283	317
CHP	21	113	134
HDP	23	36	59
MHP	3	37	40
Toplam	81	469	550

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimi kazanan aday profilleri incelendiğinde, AK Parti, 34 milletvekili ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en fazla kadın milletvekiline temsil olanağı sağlayan siyasal parti olurken, HDP 23, CHP 21 ve MHP 3 kadın milletvekili ile mecliste yer almışlardır.

Tablo 3.30. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiyeye ve Cinsiyete Göre Yüzdelerle Dağılımı

Parti Adı	Kadın Milletvekili (%)	Erkek Milletvekili (%)
AK PARTİ	10,72	89,27
CHP	15,67	84,32
HDP	38,98	61,01
MHP	7,5	92,5

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda, AK Parti bünyesinde meclise giren 317 milletvekilinin % 10,72'si kadınlardan oluşurken, CHP'nin 134 milletvekilinin %15,67'si, HDP'nin 59 milletvekilinin % 38,98'i ve MHP'nin 40 milletvekilinin % 7,5'i kadın milletvekillerinden oluşmaktadır. AK Parti listelerinde yer verilen kadın adayların % 47,88'i, CHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 16,53'ü, HDP listelerinde yer verilen kadın adayların % 9,82'si ve MHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 3,84'ü milletvekili seçilerek meclise girmişlerdir.

Tablo 3.31. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul /Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
AK Parti	-	-	-	20	9	5	34
CHP	-	-	-	11	5	5	21
HDP	-	1	10	10	2	-	23
MHP	-	-	-	1	1	1	3
Toplam	-	1	10	42	17	11	81

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sonucunda kazanan kadın milletvekillerinin eğitim durumları incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu kadın milletvekillerinin oranının % 51,85 olduğunu görmekteyiz. Kadın milletvekillerinin % 12,34'ü lise veya dengi, % 1,23'ü ortaokul veya dengi bir okuldan mezundur. Adaylardan % 13,58'i doktora, % 20,98'i yüksek lisans eğitimi almıştır.

3.2.4. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri

Türkiye’de, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumun ardından anayasa değişikliğine gidilerek, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçildikten sonra milletvekili sayısı 600’e çıkarıldı. Ayrıca bu değişiklikte birlikte milletvekili seçimlerinin de 5 yılda bir ve Cumhurbaşkanlığı seçimiyle aynı gün yapılması ve seçilme yaşının da 18’e indirilmesi yasallaştırıldı. Anayasa değişikliği ile ilgili tartışmaların devam ettiği süreçte, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin TBMM grup toplantısında yeni sisteme geçilmesinin “milli beka ve tarihi emanetler açısından acil hal aldığını” ileri sürerek, 3 Kasım 2019’da yapılması planlanan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinin, 26 Ağustos 2018 tarihine alınarak erken yapılmasını teklif etti. Böylece yapılan görüşmeler neticesinde 24 Haziran 2018 tarihinde erken seçime gidilmesi kararlaştırıldı. Dolayısıyla 24 Haziran 2018 seçimleri, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili hükümlerin yürürlüğe gireceği seçim olması bakımından da önem arz etmektedir (Aktaş ve Yetkiner, 2019a).

Anayasa değişikliği ile ilgili tartişmaların devam ettiği süreçte, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin TBMM grup toplantısında yeni sisteme geçilmesinin “milli beka ve tarihi emanetler açısından acil hal aldığını” (AA, 2017) ifade ederek, 3 Kasım 2019’da yapılması planlanan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerin, 26 Ağustos 2018 tarihine alınmasını teklif etmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde 24 Haziran 2018 tarihinde erken seçime gidilmesi kararlaştırılmıştır. 24 Haziran 2018 seçimleri, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili hükümlerin yürürlüğe gireceği seçim olması bakımından önem taşımaktadır.

Tablo 3.32. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK PARTİ	126	474	600
MHP	79	521	600
HÜDA PAR	44	539	583
VATAN PARTİSİ	149	451	600
HDP	229	371	600
CHP	136	464	600
SAADET PARTİSİ	70	528	598
İYİ PARTİ	158	440	598
BAĞIMSIZ	11	57	68
Toplam	1.002	3.845	4.847

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

AK Parti 126 kadın, 474 erkek, MHP 79 kadın, 521 erkek, HÜDA PAR 44 kadın, 539 erkek, Vatan Partisi 149 kadın, 451 erkek, HDP 229 kadın, 371 erkek, CHP 136 kadın, 464 erkek, Saadet Partisi 70 kadın, 528 erkek, İYİ Parti 158 kadın, 440 erkek adayla seçime katılmışlardır.

Tablo 3.33. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdeler Dağılımı

Parti Adı	Kadın Aday (%)	Erkek Aday (%)
AK PARTİ	21	79
MHP	13,16	86,83
HÜDA PAR	7,54	92,45
VATAN PARTİSİ	24,83	75,16
HDP	38,16	61,83
CHP	22,6	77,33
SAADET PARTİSİ	11,7	88,29
İYİ PARTİ	26,42	73,57
BAĞIMSIZ	16,17	83,82

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Siyasal partilerin kadın adaylarının oranları karşılaştırıldığında, % 38,16'yla HDP en çok kadın adaya yer veren siyasi parti olurken, İYİ Parti % 26,42 oranıyla ikinci sırada, Vatan Partisi ise % 24,83'lük kadın aday oranıyla üçüncü sırada bulunmaktadır. Listelerinde en az kadın adaya yer veren siyasi partiler ise % 7,54 ile HÜDA PAR, % 11,7 ile Saadet Partisi ve % 13,16 ile MHP'dir. Seçime bağımsız katılan kadın adayların oranı ise % 16,17'dir. Seçime katılan tüm siyasi partiler ve bağımsız adaylar birlikte ele alındığında, kadın adayların oranının % 20,67 olduğunu görmekteyiz.

Kadın adayların sayısı kadar, siyasi parti listelerinde kaçınıcı sırada yer buldukları da, temsil hakkının kazanılmasını etkileyen unsurlardan birini oluşturmaktadır. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri'nde ilk üç sırada yer alan 2082 adaydan 299'unu (% 14,36) kadın adaylar oluşturmuştur.

Tablo 3.34. Siyasal Partilerin İlk Beş Sırada Aday Olarak Gösterdiği Kadınların Sıralamadaki Yerleri

Parti Adı	1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra	4. Sıra	5. Sıra
AK PARTİ	4	12	18	12	9
MHP	2	14	6	7	6
HÜDA PAR	-	-	4	-	2
VATAN PARTİSİ	14	20	19	16	9
HDP	20	46	25	21	17
CHP	5	12	17	7	10
SAADET PARTİSİ	-	4	13	3	9
İYİ PARTİ	8	11	25	27	10

Kaynak: <http://kadinkoalisyonu.org>

Birinci sırada en çok kadın adaya yer veren siyasal parti 20 kadın adayla HDP'dir. Vatan Partisi 14, İYİ Parti 8, CHP 5, AK Parti 4 ve MHP 2 kadın adaya listelerinin ilk sıralarında yer vermişlerdir. HÜDA PAR ve Saadet Partisi'nin listelerinin ilk sıralarında kadın adaya yer vermedikleri görülmektedir. AK Parti'nin 126 kadın adayından 34'ü, MHP'nin 79 kadın adayından 22'si, HDP'nin 229 kadın adayından 91'i, CHP'nin 136 kadın adayından 34'ü, İYİ Parti'nin 158 kadın adayından 44'ü listelerin ilk üç sırasında kendilerine yer bulabilmişlerdir. HÜDA PAR'ın 44 kadın adayından 4'ü, Vatan Partisi'nin 149 kadın adayından 53'ü, Saadet Partisi'nin 70 kadın adayından 17'si aday listelerinin ilk üç sırasında yer bulan diğer kadın adaylar olmuştur.

Tablo 3.35. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul / İlköğretim	Ortaokul	Lise	Yüksekokul / Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Bilgi Yok	Toplam
AK PARTİ	-	2	19	62	36	7	-	126
MHP	2	3	21	41	10	2	-	79
HÜDA PAR	15	4	21	4	-	-	-	44
VATAN PARTİSİ	4	7	59	67	6	5	1	149
HDP	34	17	61	99	11	3	4	229
CHP	2	1	20	78	20	13	2	136
SAADET PARTİSİ	4	2	21	39	4	-	-	70
İYİ PARTİ	4	4	24	93	20	12	1	158
BAĞIMSIZ	-	1	3	5	1	1	-	11
Toplam	65	41	249	488	108	43	8	1002

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

Kadın adayların eğitim durumu incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu adayların % 48,7'yle en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Lise veya dengi okullardan mezun olan adayların oranı % 24,85 iken, ortaokul veya dengi okullardan mezun adayların oranı % 4,09, ilkokul/ilköğretim mezunu adayların oranı % 6,48'dir. Adaylardan % 4,29'u doktora, % 10,77'si yüksek lisans eğitimi almıştır.

Tablo 3.36. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Parti Adı	Kadın	Erkek	Toplam
AK PARTİ	53	242	295
MHP	4	45	49
HDP	26	41	67
CHP	18	128	146
İYİ PARTİ	3	40	43
Toplam	104	496	600

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri kazanan aday profilleri incelendiğinde, AK Parti, 53 milletvekili ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en fazla kadın milletvekiline temsil olanağı sağlayan siyasal parti olurken, HDP 26, CHP 18, MHP 4 ve İYİ Parti 3 kadın milletvekili ile mecliste yer almışlardır.

Tablo 3.37. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasal Partiye ve Cinsiyete Göre Yüzdeler Dağılımı

Parti Adı	Kadın Milletvekili (%)	Erkek Milletvekili (%)
AK PARTİ	17,96	82,03
MHP	8,16	91,83
HDP	38,8	61,19
CHP	12,32	87,67
İYİ PARTİ	6,97	93,02

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda, AK Parti bünyesinde meclise giren 295 milletvekilinin % 17,96'sı kadınlardan oluşurken, CHP'nin 146 milletvekilinin %12,32'si, HDP'nin 67 milletvekilinin % 38,8'i, MHP'nin 49 milletvekilinin % 8,16'sı ve İYİ Parti'nin 43 milletvekilinin % 6,97'si kadın milletvekillerinden oluşmaktadır. AK Parti listelerinde yer verilen kadın adayların % 42,06'sı, CHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 13,23'ü, HDP listelerinde yer verilen kadın adayların % 11,35'i, MHP listelerinde yer verilen kadın adayların % 5,06'sı ve İYİ Parti listelerinde bulunan kadın adayların % 1,89'u milletvekili seçilerek meclise girmeye hak kazanmışlardır.

Tablo 3.38. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçiminde Kazanan Kadın Adayların Bağlı Bulunduğu Siyasi Partiye Ve Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Parti Adı	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul /Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
AK PARTİ	-	-	1	26	20	6	53
MHP	-	-	-	2	2	-	4
HDP	2	3	5	14	1	-	26
CHP	-	-	-	6	5	7	18
İYİ PARTİ	-	-	-	1	-	2	3
Toplam	2	3	6	49	28	15	104

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul>

24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda kazanan kadın milletvekillerinin eğitim durumları incelendiğinde, yüksekokul/fakülte mezunu kadın milletvekillerinin oranının % 47,11 olduğunu görmekteyiz. Kadın milletvekillerinin % 5,76'sı lise veya dengi, % 2,88'i ortaokul veya dengi, % 1,92'si ilkokul mezunudur. Adaylardan % 14,42'si doktora, % 26,92'si yüksek lisans eğitimi almıştır.

İktidar partisinin 29, ana muhalefet partisinin 33 ilde kadın adaya yer vermediği 24 Haziran 2018 seçimleri, siyasal parti ideolojilerden bağımsız olarak kadın varlığının hiçe sayıldığını göstermektedir. 1935 yılında ilk kez 17 kadın milletvekili parlamentoya dâhil olduğunda dünyadaki kadın parlamenter oranında ikinci sırada yer alan Türkiye, 83 yılın ardından dünya ortalamasının da altında bir grafik sergilemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

4.1. SİYASETTE KADIN TEMSİLİYETİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Çoğu kültürde var olan erkeklerin zekâ seviyelerinin kadınlardan yüksek olduğuna (Ağrıdağ, 2015: 48) dair yaklaşımın bir sonucu olarak, kadınların nasıl davranmaları gerektiği, neleri yapabilecekleri, erkekler tarafından sıkça tartışılan konularından biri olmuştur. Berktaş (2018: 76) bu durumu Batılıların “Üçüncü Dünya ülkelerinin insanlarını onlardan daha iyi görüp yargılayabileceklerini” varsaymalarına benzetmektedir. Rousseau, Hegel, Locke, Kant gibi kuramcılar, kadının aile ile sınırlandırılması ve eşlerine bağlı olmaları gerektiğini doğal bir yasa olarak savunurken, Foucault, Derida, Lacan gibi çağdaş kuramcılar, kadınların kendi kaderlerini tayin etme ve kamusal alanda yer alma hakkına sahip olduklarını savunmuşlardır (Üste, 2017: 112). Çağdaş kuramcılardan Lacan, cinsel kimliğin “biyolojik faktörler tarafından değil, öznenin gösteren (signifiant) ile olan ilişkisinde” belirlendiğini, “doğuştan ve biyolojik bir önkoşul” olmadığını (Durudoğan, 2019: 56) ifade ederken, ilk grup temsilcilerinden Locke’a göre;

“Kadının aile içindeki bağımlılığı doğaldı ve örgütlü toplumdaki önceki tarihlenmekteydi. Yani, erkeklerin kadınlar üzerinde “doğal paternal hakları” vardı ama bu doğal hakkın uygar toplum ile bir ilgisi yoktu, dolayısıyla kadınlar toplumsal sözleşmenin tarafı değillerdi, bu nedenle de yurttaş değillerdi.” (Berktaş, 2018: 90).

Bugün kabul edilemez gibi görünen bu düşüncenin, söylemde ifade edilmemesine rağmen etkilerinin sürdüğünü görmekteyiz. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1974 yılına kadar evli kadınların kendi başlarına kredi çekememesi, İngiltere’de 1994 yılına kadar kocaların eşlerine tecavüz etmesinin hukuken kabul görmesi (Fine: 2017: 103) gibi örnekler, erkeklerin kadınlar üzerindeki otoritesinin modern siyasal hayatta devletler ve hukuk sistemi tarafından kabulünü gösterir niteliktedir.

Yüzyıllar boyunca tıpkı köleler gibi toplum hiyerarşisinin alt tabakalarında konumlandırılan kadınların siyasal alanda yer alamama sorunu, modern devletlerin oluşmasıyla “yasal olarak giderilmiş” fakat “işlevsel olarak çözülememiştir” (Deniz, 2019: 1). Kadını eve mahkûm eden geleneksel anlayış, hak, özgürlük, adalet, eşitlik gibi

söylemlerin gelişmesiyle sorgulanır olmuş ve nihayet kadınların statüsündeki değişimin önu açılmıştır. Bugün dünyada kadınların büyük oranda eşit yurttaş hakkına sahip olması fakat siyasal alanda bu eşitliğin izine rastlanmaması önemli bir sorun olarak durmaktadır. Bu sorunun nedenlerini, Türkiye’de yapılan bir araştırmada (Toprak ve Kalaycıoğlu, 2004: 79) sorulan “Kadınlar En Çok Hangi Nedenen Siyasete Girmek İstemez?” sorusuna kadınların verdiği yanıtları inceleyerek başlamak yararlı olacaktır.

Tablo 4.1. Kadınlar En Çok Hangi Nedenen Siyasete Girmek İstemez?

Yanıtlar	Yüzde
Siyasal partiye üye olabileceğini düşünüyor	34,0
Siyasetle ilgilenmiyor	31,6
Eğitimi yeterli değil – Yapamayacağını düşünüyor	8,7
Yaşlı - Hasta	4,2
Diğer	3,5
Siyasete girmek para işi yeterince parası yok	3,4
Siyaset erkeklere ait bir alan kadın giremez	3,3
Bu sistemi değiştirmek zor – Siyasete girmek boş bir uğraş	3,0
Siyasette atılgan hatta biraz kavgacı olmak lazım	2,8
Parti toplantılarının koşulları kadınlara göre değil	1,9
Siyasette başarılı olmak geniş bir çevreniz olmasına bağlı	1,2
Çevresi-ailesi siyasete girmesini kabul etmez	1,2
Fikri-cevap yok	0,7
Partilerde lider sultası var – Onlar istemiyor	0,6
Kadın örnekleme	1557

Kaynak: Toprak ve Kalaycıoğlu (2004: 79)

Araştırmada kadınların % 34’ü bir siyasal partiye üye olabileceklerini belirtirken, siyasetten uzak kalmalarının en büyük nedeni % 31,6 oranıyla siyasetle ilgilenmemeleridir. Siyasete katılmama nedenlerinden eğitim yetersizliği % 8,7 ile ikinci sırada yer alırken, yaşlı-hasta olmalarını neden olarak sunanlar % 4,2’lik orana sahiptir. Sıralamadaki diğer nedenlerin ekonomik yetersizlik, siyasetin erkek egemen yapısı ve aile içi tutum ile ilgili olduğu görülmektedir. Araştırma verilerine göre kadınların siyasetten uzak olmalarının en büyük nedeni olarak gözüken ve siyasal parti

yöneticilerinin de zaman zaman dile getirdiği nedenlerden biri olan ilgisizliğin, dışsal etkilerden bağımsız olmadığı (Fine, 2017: 77) gerçeğiyle meseleye yaklaşmak ve nedenleri üzerinde durmak gerekmektedir.

Dahl, farklı seviye ve biçimlerde gerçekleşen siyasal katılımı yoğunluk bakımından bir hiyerarşinin bulunduğunu ifade ederek, “katılımın boyutlarını ilgi, önemseme, bilgi ve eylem şeklinde” (Kapani, 2015: 144) ele almaktadır. Bu hiyerarşik yapı değerlendirilirken, daha pasif durumdaki izleyici faaliyetlerinden, siyasal alanda aktif rol alan bireylere uzanan bir sıralama söz konusudur. Milbrath (1965) siyasal katılımı izleyici davranışları, geçiş eylemleri ve gladyatör faaliyetleri biçiminde değerlendirirken, Baykal (1970) da benzer bir sınıflandırmayı tercih ederek siyasal katılımı izleyici, tavrı alan ve siyasal olaylara karışan şeklinde üç farklı düzeyde değerlendirmektedir. Kavramda yer alan düzeylerden siyasal alanda aktif rol alma, tüm bireyler için çeşitli engeller barındırır da, kadınlar için çok daha sorunlu ve mücadele gerektiren engellerin aşılması ile mümkün olmaktadır.

Kadınların, siyasal alanda yeterince yer alamaması, kadın temsilinin çok düşük oranlarla ifade edilmesinin kaynağını oluşturan engeller, genellikle birbirine benzer başlıklarla ele alınmaktadır. Shevedova (2005: 33-82) sorunu ele alırken siyasi, sosyoekonomik, ideolojik ve psikolojik engeller olmak üzere üç başlıkta değerlendirmelerini sunarken, Yaraman (2015: 18), “kadınlık durumunu gözetmeyen biçimsel yasal düzenlemeler, cinsiyetçi norm ve değerlere göre öğrenilen kadın rolleri, iki kutuplu cinsiyet kurgusu üzerinden yapılandırılmış sosyopolitik sistem” şeklinde birbiriyle iç içe geçmiş üç ana başlığı ele almaktadır. Talaslı (1996: 186), kadınların ekonomik yetersizliği, aile içindeki rolleri, siyasete karşı ilgisiz tutumları, siyasal sistemin işleyişi, eğitim düzeyindeki yetersizlik ve politikanın erkek işi olduğuna dair kalıplaşmış düşünceyi, kadınların siyasal katılımını zorlaştıran faktörler olarak 6 başlıkta değerlendirmektedir. Demir (2015: 22) ise kadınların siyasette yeterince var olamamasını, siyasal ilgi, bilgi, bilinç, donanım ve entelektüel birikimin az olması, iktidarın ve siyasal partilerin eril tasarımı, hukuktaki cinsiyet ayrımcılığı, medyanın cinsiyetçi dili, siyasetin profesyonelleşerek gündelik hayattan koparılması, kadınların ikili rolleri ve kamusal alanda yaşanan cinsiyet odaklı taciz başlıklarıyla açıklamaktadır.

4.1.1. Geleneksel Toplumsal Yapı ve Kalıplaşmış Cinsiyet Rollerini

Kadınların siyasete katılımını etkileyen faktörlerin en önemlilerinden biri kalıplaşmış cinsiyet rolleridir. Tarihsel sürece bakıldığında, tüm değişimlere ve pozitif gelişmelere rağmen, kendilerine biçilen aile içi rolün dışında bulunan bir alanda rol üstlenmelerinin toplum tarafından eleştirilmesi, kadınların siyasetten uzak kalmalarına (Çukurçayır, 2006: 87) neden olmaktadır. Dolayısıyla, siyasette yer almak isteyen kadınlar, toplumun kendilerine yüklediği aile içi rolün getirdiği sorumluluğun yanında, siyasetin zaman ve enerji gerektiren eylemlerini birlikte yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Bu çift taraflı sorumluluk hali, diğer tüm alanlarda olduğu gibi, siyasette de erkeklere nazaran daha büyük bir çaba göstermelerine neden olmaktadır. Kadınların karar mekanizmalarında yeterince yer bulamamasının önemli nedenlerinden birinin, bölünme halinin getirdiği zaman sorunu olduğunu ifade eden Yaraman (1999: 24), kadınların aile içi görevlerinde ve siyasette başarılı olmasına dair beklentiyi çifte sömürü olarak değerlendirmektedir. Kadınlardan, erkek hâkimiyetindeki iki alan olan siyasette ve ev içinde stereotip (kalıp yargı) tehdidi altında başarılı olmaları ve kısıtlı zamanda kendilerini ispat etmeleri beklenmektedir. Zaman sorununun yansıması olarak ortaya çıkan siyasette performans düşüklüğü de, siyaset alanını ellerinde bulunduran erkeklerin sahip oldukları statükoyu meşrulaştırma aracına dönüşmekte, siyasetin erkek işi olduğu savını destekleyen yapay argümanlardan biri haline gelmektedir.

Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi ve kamusal alanda daha çok yer almaları, aile içi rollerde cinsiyetler arası eşit işbölümünün sağlanmadığı koşullarda yeterince anlamlı gözükmemektedir. Ev içi görevleri ve çalışma hayatı arasındaki ilişkiyi ikinci vardiya olarak adlandıran Fine (2017: 113), ev içinde kadın erkek eşitliği sağlanmadıkça, ev dışında bir eşitliğin söz konusu olamayacağını belirtmektedir. Ağrıdağ'ın (2015: 91) ifadesiyle “cinsiyetleriyle özgüllenen rutin işlere mahkûm edilen” kadınlar, inandırıldıkları ya da başka bir ifadeyle sergilemek zorunda kaldıkları rolün gereklerini yerine getirmek durumunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla, öncelikleri özel alanda ev içi roller, kamusal alanda aile bütçesine katkı sunacak ve geleneksel toplumun onaylayacağı işlerde çalışmak olan kadınlar, kendileri ve toplumu ilgilendiren konularda söz sahibi olacakları siyasal karar alma mekanizmalarına katılmada isteksiz bir görünüm sergilemektedirler. Bu isteksiz tavrın nedenleri üzerinde durulduğunda, siyasal sosyalleşmenin etkisini, yani “toplumsal ve siyasal alan içerisinde verilen belli siyasal

rollerin öğrenilmesi” (Yılmaz, 2013: 321) durumunu görmekteyiz. Bu kurama göre, cinsiyetler çocukluktan başlayarak farklı ilgi alanlarına yönlendirilmekte, erkek karar verici, kadın verilen kararı uygulayan, bağımlı bir role itilmekte, dolayısıyla “ilgisi kamu alanı dışına, yani eve yöneltilen kadının siyasal olaylara ve siyasete ilgi duyması da pek beklenmemektedir” (Deniz, 2019: 124).

Kadına yüklenen aile içi roller çalışma hayatında da etkisini göstermekte, öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerin seçilmesine, sivil toplum kuruluşlarında yardım derneklerinin ve siyaset alanında kadın kolları gibi alt organizasyonların tercih edilmesine (Yaraman, 1999: 26) neden olmaktadır. Kadınlar için kullanılan sevecen, sadık, bakan, yetiştiren gibi geleneksel erkekliğin devamlılığı üzerine kurgulanmış nitelikler, meslek seçimlerinde de etkisini göstermekte, kadınlar hizmet odaklı alanlarda istihdam edilmeye çalışılmaktadır. Fine (2017: 124) kadına atfedilen ve ilk bakışta olumlu gibi görünen bu nitelendirmelerin, “kadın beyninin erkeksi işlerde ustalaşmaktan ziyade, kadınsı yetenekler için tasarlandığını söylemenin daha farklı ve kibar bir yolu” olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu yönlendirmelere rağmen erkek alanı olarak değerlendirilen siyasete dâhil olmak isteyen kadınlar, stereotip tehdidinin oluşturduğu negatiflikler içinde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Kadınların çoğu zaman bu tehdit karşısında, kendilerini siyasal alanın erki görenler, yani erkekler gibi davranmaya mecbur kaldığı bilinmektedir.

“Politikada sosyal, estetik, giyim kuşam ve jargonla ilgili ifadeler erkeksidir. Sosyologların ethos olarak tanımladıkları erkeksi davranış şekli, erkeklerin çoğunlukla olduğu ortamlarla özdeşleşmiştir” (Agacinski, 2018: 200). Dolayısıyla kadınlar, kendilerine ait olmayan bir ortamda yaşadıkları psikolojik baskılardan “daha az kadınsı” Fine (2017: 77) olarak kurtulma yöntemine başvurumaktadırlar. Maskülenliğin norm olarak kabul edildiği siyasette yer alabilmek için erkek gibi davranmak zorunda kalan kadın siyasal temsilciler, ancak kendilerini ikincil planda tutan tahakkümün dönüştürdüğü özneler biçiminde siyasette var olabilmektedirler. Bu var oluş, niteliksel anlamda bir kadın temsilini güçleştirmekte, erkekleşmek zorunda kalan kadınların siyasette biçimsel varlığından öte bir anlam taşımamaktadır.

4.1.2. Eğitim Sorunu

Kadın sorunları yüksek oranda ekonomik özgürlükle, ekonomik özgürlüğün elde edilmesi ise eğitim ile bağlantılıdır (Cansun, 2013: 77). Her ikisinin de noksanlığı kadının

siyasette yer almasını zorlaştırmaktadır (Erzen, 2011: 82). Kadınlar, geleneksel toplumdaki modern topluma geçişle birlikte, “köyden kente göç gibi faktörlerin etkisiyle, tüm karar alma süreçlerinden dışlanarak, sistem içerisinde hiçbir kapital değer taşımayan nesneye -ev hanımına-“ (Ağrıdağ, 2015: 91) dönüşmüşlerdir.

Tarihsel süreçte özgürlüğü kısıtlanarak özel alana mahkûm edilen kadınlar aynı zamanda bilgidan uzak tutulmuş ve erkekler tarafından bu duruma gerekçe olarak “akıldan ve yargılama yeteneğinden yoksun olmaları” (Heritier, 2018: 13) gösterilmiştir. Erkeklerin bu bakış açısının ev içi yaşamda mevcut rolleri sürdürme, erkek çıkarının devamlılığını sağlama isteğinden kaynaklandığını ifade eden Mill (2017: 97), bu durumu “hükümetin çıkarı ve var olan otoritenin desteklenmesi anlamına gelen *raison d’etat* kavramının, en habis suçlar için yeterli bir açıklama ve bahane olarak” sunulmasına benzetmektedir.

Erkeklerin çıkarına hizmet etmekle görevlendirilen kadınlar, yeterli donanıma sahip olmadıkları için “siyasi ve kültürel ortamdan kaynaklanan engelleri aşamayacaklarına inanmakta ve siyasetten uzak durmaktadırlar” (Gökçimen, 2008: 46). Görüldüğü üzere erkek egemen sistemin tüm kurgusu “kadınların kendilerini daha aşağı olduklarını içselleştirmeleri” (Heritier, 2018: 13) üzerinedir ve bu kurgunun ortadan kalkması kadınların özgüvenlerinin artmasında “önemli bir faktör” (Ünal Erzen, 2011: 53) olan eğitim ile mümkün gözükmektedir.

Bireylerin siyasal olaylar hakkında bilgi sahibi olmaları, onları değerlendirebilmeleri ve kendi sorunları ile ilişkisini kavramaları önünde engel teşkil eden eğitim eksikliği, siyasete “katılım olanaklarını sınırlamaktadır” (Wedel, 2013: 105). TÜİK’in 2018 yılı verilerine göre 15 yaş üstü okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı 1.872.141, erkeklerin sayısı 325.116’dır. Toplam sayısı 2.197.257 olan okuma yazma bilmeyenlerin % 85,2’sini kadınlar oluştururken, bu oran okuma yazma bilmeyen yaklaşık her beş kişiden dördünün kadın olduğu anlamına gelmektedir. Siyasal alana ilgiyle, eğitim seviyesi arasında güçlü bir bağ olduğu (KONDA, 2011: 17-19), eğitim düzeyi arttıkça, siyasal meseleleri idrak etme ve siyasete dâhil olma isteğinin arttığı gerçeğinden hareketle eğitim eksikliğinin giderilmesi, kadınların siyasette temsil sorunun çözümünde atılacak önemli bir adım olarak durmaktadır.

Eğitim fırsatını yakalamış kadınlara bu kez başka bir sorun olan eğitimde stereotip tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bilim insanları, cinsiyetlerin farklı alanlarda yetenekleri olduğu kabulüyle, kadın ve erkeğin beyin yapıları üzerine araştırmalar yaparak, bu farklılıkları açıklama ihtiyacı duymaktadırlar. Meseleye erkek egemen yapının üstünlüğüne kanıt oluşturma çabasıyla yaklaşanlar olduğu gibi, iki cinsiyet için de üstünlük göstergesi olmadığını iddia eden görüşler bulunmaktadır. Kadın ve erkeğin zihinsel yeteneklerini kategorize etmek yerine, eğilimlerin nedenleri üzerinde düşünmek daha anlamlı gözükmektedir. Sayısal alanlarda erkeklerin daha başarılı olduğu ön kabulüne yönelik bir araştırmada elde edilen (Fine, 2017: 59) sonuçlar, stereotip tehdidinin önemini gösterir niteliktedir. Araştırma, bir matematik testinde kadının bulunduğu ortamdaki erkek sayısı ile performansı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Erkek sayısı arttığında kadının testteki başarısı düşmekte, etrafında çok sayıda erkek olması kadının kendisini matematikte daha kötü olduğuna inandırmasına neden olmaktadır. Toplumsal rol ve psikolojik baskının eğilime yansımaları ve beraberinde tercih edilecek meslek eğitiminin belirlenmesinde etken olacağı düşünülüğünde, kadın ve erkek alanı olarak yansıtılan eğitim dallarının aslında cinsiyetçi yapay bir sınıflandırmanın ürünü olduğu gözükmektedir.

Türkiye’de meslek seçimi ile ilgili araştırmalar genellikle yetişkinler üzerine yoğunlaşmaktadır. Çocukların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeden önce neler yapılabileceği başka bir araştırmanın konusu olmakla beraber üzerinde düşünülmesi gereken önyargılardan arınmış bir eğitim sisteminin mümkün olup olmadığıdır. Kadınların üst düzey meslek gruplarında yer alabilmelerini sağlayacak eğitimi almaları için gereken fırsat eşitliği, siyasal temsilde kadınlar aleyhine var olan demokrasi açığına kapatılması adına önem arz etmektedir.

4.1.3. Ekonomik Zayıflık

Bireylerin istihdama ve yükseköğretime hazırlandığı öğretim kurumlarındaki cinsiyet farklılığı, çalışma hayatındaki cinsiyetçi katmanlaşmayı kuvvetlendirmekte, kadın ve erkeğe özgü olduğu düşünölen meslek grupları kadın işi veya erkek işi olarak kalmaya devam etmektedir (Önder, 2013: 51). Cinsiyetçi katmanlaşmanın etkisi yönetim anlayışında da görölmekte, cinsiyetçi önyargılarla yönetim kademelerinde erkekler tercih edilmektedir. Erkek egemen toplumda sahip olunan niteliklere bakılmaksızın kadını

ikinci plana atan yazılı olmayan bu kurallar eğitilmiş kadınlar için sınırlar çizerken, yüksek eğitimden yoksun bırakılmış kadınlar için düşük ücretle çalışma zorunluluğu gibi çok daha büyük sonuçlar doğurmaktadır.

Nitelikli işlerde istihdam ve ücret alımlarında eşitsizliklerle karşılaşan kadınlar, dünyadaki yoksul kesimin % 70'ini oluştururken, dünyadaki mülklerin yalnızca % 1'ine (Aktaş, vd. 2018: 433) sahiptirler. Erkeklerle kıyasla çok daha az sermayeye sahip olan kadınlar, iş dünyasında dezavantajlı bir konumda bulunmakta, “düşük ücret, sosyal güvenlikten yoksun olma, düşük eğitim, toplumsal cinsiyet anlayışı, ataerkil zihniyet, ev ve aile sorumlulukları” (Zeren ve Savrul, 2017: 102) gibi nedenlerle işgücüne dâhil olmakta sorunlar yaşamaktadırlar. Ulutaş'a (2009: 38) göre sınıflı toplum yapısı ve cinsiyet eşitsizliğinin yan yana gelmesi eşitsizliklerin daha açık bir şekilde görünmesine neden olmaktadır. Türkiye'de kapitalizmle ataerkilliğin iç içe geçmesi, aile bütçesine katkı sunsalar dahi kadın emeğini genellikle görünmez, değersiz bir konuma yerleştirmektedir (İçli, 2017: 139).

Türkiye'de kadınların birçok gelişmiş ülkeye kıyasla yasal haklarını çok daha önce almış olmalarına rağmen, çalışma hayatında yeterince yer alamadığı gözükmektedir. Küreselleşme ile birlikte dünya genelinde kadın istihdam oranı artarken, Türkiye'de farklı bir değişim yaşanmakta, 1990'lı yıllarda her üç kadından biri işgücüne dâhilken, 2000'li yıllarda her dört kadından birinin işgücüne dâhil olduğu (Erdoğan ve Yaşar: 2018: 22) gözükmektedir. Dünya genelinde üretici fonksiyonu yeniden tanımlanan kadının, Türkiye'de çalışma hayatından uzaklaşması gelirden yoksun kalmanın yanında, erkeğe bağımlılığın artması anlamını taşımaktadır. Çalışma oranının düşmesi istihdamın sağladığı sağlık, emeklilik gibi olanaklara kadınların eşleri üzerinden ulaşmasına ve hayatı boyunca erkeğe bağımlı hale gelmesine (Şener, 2009: 2) neden olmaktadır.

Kadınların siyasette yer almaları, “sosyo-ekonomik açıdan üst düzeyde” (Deniz, 2019: 119) bulunmalarıyla bağlantılıdır. Ekonomik düzeyle siyasal temsil arasında her zaman doğru orantılı bir ilişki olmadığını savunan araştırmalar olmasına karşın, temel ihtiyaçlarını elde etmekte zorlanan bireylerin ailevi meseleler dışındaki sosyal sorunlarla çok fazla ilgilenemedikleri (Çadır, 2011: 14) görülmektedir. Ailenin geçimi ve varlığını sürdürme mücadelesini öncelik kabul eden bireyin toplumsal sorunlara ilgisizliği, ekonomik gücü elinde bulunduran kesimin siyasette söz sahibi olmasına neden

olmaktadır. Eğitimde eşit olanaklara sahip olmama ve ayrımcılık içeren uygulamalar sonucu kadınların çalışma hayatında geride kalmaları, diğer toplumsal alanlarda da aktif bir şekilde bulunmalarını zorlaştırmakta ve sayısal anlamda toplumun yarısını oluşturmalarına rağmen siyasette yeterli düzeyde temsil edilememelerine (Çakır, 2008: 42) neden olmaktadır.

4.1.4. Siyasi Engeller

“İnsanlar yaşamlarında yer alan diğer insanları, grupları, toplumları bir takım türlere, tiplere ayırarak onları anlamlandırma eğilimindedirler” (Tutkun ve Koç, 2008: 259). Kalıp yargı şeklinde nitelendirilen bu eğilimler, “bir toplumsal gruba üyelik temelinde oluşan olumlu veya olumsuz görüşlerdir” (Varol, 2016: 52). Tüm aşamalarında cinsiyetçiliğin sergilendiği siyasette de, cinsiyete dayalı kalıp yargıların yüksek oranda varlığını koruduğu görülmektedir. Her ne kadar erkek siyasetçilere göre kadınların siyasal temsilde az yer alması ilgisizlikle bağdaştırılsa da, daha önce sözünü ettiğimiz toplumsal yapı, cinsiyetçi roller ve eğitim eksikliği gibi nedenlerle birlikte siyasal alanın erkek egemen yapısı, kadınların siyasal temsili önünde ciddi bir engel olarak gözükmemektedir.

Genellikle erkeklerce kurulan ve yönetilen “örgütlerde yaşam yıllarca erkeğin toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak geliştirilmiştir” (Ağrıdağ, 2015: 51). Siyasal sistemin en önemli kurumlarından biri olan siyasal partiler de erkek bakış açısıyla ve erkeklerin yönetiminde sürdürdükleri siyasal faaliyetlerine kadınları dâhil etmekte isteksiz görüntü çizmektedir. Amaçları “kuvvet, dayanıklılık, sağlamlık gibi kadınlarla pek de olumlu bir biçimde özdeşleştirilmeyen” (Yaraman, 1999: 31) niteliklere sahip iktidarı elde etmek olan siyasal partiler, örgüt yapılarını bu nitelikleri taşıyanlarla oluşturmayı tercih etmektedirler.

Seçim dönemlerinde hemen hemen tüm siyasal partilerin kadın temsiline destekler açıklamalarına rağmen, adaylık süreçlerinde ve seçim sonuçlarında ortaya çıkan tablolar bu desteğin gerçeklikten uzak olduğunu göstermektedir. Siyasi Partiler Yasası ve Seçim Kanunu’nda her ne kadar eşitlik vurgusu yapılıyorsa da, cinsiyet eşitliğine dayalı herhangi bir yaptırımın bulunmaması nedeniyle, siyasal partiler kadınların eksik temsiline bir sorun olarak görmemekte, Aktaş’ın (2015: 181) ifadesiyle “kadınların kadın olduğunu” hatırlamamaktadırlar.

Siyasette kadın temsili önündeki diğer bir engel de lider sultanı olarak ifade edilen, geniş yetkilerle donatılmış siyasal parti liderlerinin otoriter yönetim anlayışlarıdır. Siyasi Partiler Kanunu'ndan aldığı güç ve siyasal kültürün etkisiyle sorgulanamaz, denetlenemez bir hal alan liderlik müessesesi mutlak otorite olarak varlığını sürdürmekte, demokratik siyasal sistemin içinde monarşiyi çağrıştıran bir rol sergilemektedir. Demokrasi kültürünün hâkim olmadığı toplum yapısının otoriter yönetim anlayışına tepkisizliği, liderin uzun süre bulunduğu konumda kalmasına ve mevcut işleyişin devam etmesine olanak sağlamaktadır. Genellikle demokrasi kültürünün egemen olduğu gelişmiş batılı ülkelerdeki gibi liderin, sorumluluk alanında bulunan bir konuda yaşanan olumsuzluk ya da başarısızlık nedeniyle istifa etmesi de siyasal kültürümüzün uzağında bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal sorunların çözümü amacıyla sundukları yöntemleri uygulamak ve iktidara gelebilmek için yönetilenlerin rızasını kazanması beklenen siyasal partilerde “tabandaki insanın değil, tavandaki insanın iradesi” (Ertuğ, 1996: 228) hâkimdir. Yaptırım ve yasaklama gücünü elinde bulunduran lider, altında liderin üstünlüğünü benimsemiş parti eliti ve en altta da halkın bulunduğu hiyerarşiden oluşan siyasal parti yapıları demokrasiye aykırı bir görünüm sergilemektedir. Bu hiyerarşik yapı demokratik bir toplumdaki bahsedebilmemiz için gereken “karar mekanizmalarında grup üyelerinin fiilen yer alması ve grup çıkarlarının gözetilmesi” (Yaraman, 1999: 34) durumunu engeller niteliktedir. Siyasal partilerin yönetim organlarında ve seçim listelerinde yer alacak isimlerin parti liderlerinin tercihine bırakılması, erkeklerin üstünlüğündeki parti organizasyonunun devamlılığı anlamını taşımakta, tarafsızlığın önüne geçerek siyasette kadın varlığının önünü tıkamaktadır. Yasalarca tüm yurttaşların temsilde eşit haklara sahip olduğu belirtilmesine rağmen siyasal parti liderinin, kadınların temsil sorunu yokmuş gibi tercihlerini yaparken meseleye nötr yaklaşması “erkeğin nötrlüğü paradoksunu” (Agacinski, 2018: 221) sürdürmekte ve siyasette erkek egemenliğini olumlamaktadır.

Tüm engelleri aşmış siyasette temsil olanağı elde etmiş kadınlardan, erkekler gibi siyaset yapmaları ve kendilerine yüklenen toplumsal rollerin getirdiği sorumlulukları hiç saymaları beklenmektedir. Dolayısıyla siyasette ancak erkekler gibi hareket eden ve özellikle aile içi sorumlulukları minimum düzeyde tutma şansına sahip kadınların yer alabildiğini görmekteyiz. Bu durum, kadın siyasetçilere yöneltilen erkeksi davranış

eleştirisini açıklar niteliktedir. Kurallarını erkeklerin koyduğu bir oyunda kadınlara, ne kadar fazla erkek özellikleri sergilerlerse o kadar fazla ilerleyebilecekleri mesajı verilmekte fakat aynı zamanda uymaya zorlandıkları bu davranış biçimi eleştirilmektedir. Bu sıkışmışlık içinde siyaset yapmaya çalışan az sayıdaki kadın da erkek egemenliğindeki meclislerde simgesel varlığın ötesine geçememektedir. Söz konusu simgesellik, kamusal ve özel alan tartışmalarında kadınların dezavantajlı konumları ve eşitsizliklere dair gündemler yerine, çoğunluğu oluşturan erkeklerin belirledikleri konulara ağırlık verilmesinin önüne geçememektedir.

Siyasal partilerin kadınların siyasal temsili meselesine yaklaşımları ideolojik farklılıklar göstermekle birlikte, ayırım yapmadan tüm siyasal partilerde erkeklerin sorunu içselleştirmemeleri durumu geçerliliğini korumaktadır. Farklı ideolojilere sahip kadınların cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kalkması amacıyla birlikte hareket etmeleri, ağlar oluşturarak demokratik kültürün gelişimine katkı sunmaları önemli bir adım olmakla birlikte, erkekler ve yasalarca desteklenmeyen her girişim yetersiz kalmaktadır. “Siyasi Partiler Yasası, Seçim Kanunu ve lider sultasına bağlı erkek egemenliğindeki aday belirleme sistemi” (Aktaş, 2015: 181) demokratik eşit temsili sağlayacak biçimde değiştirilmeden kadınlar lehine köklü bir dönüşümün olması mümkün gözükmemektedir.

4.2. CİNSİYET KOTASI

Kadınların siyasette erkeklere göre daha az temsil edilmesi, söz konusu eşitsizliğin giderilmesi için pozitif ayrımcılık içeren uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Siyasette cinsiyet eşitsizliğini giderme stratejilerinden biri olan kota uygulamaları, kadınların siyasal temsilde karşılaştıkları engellerin etkilerini ortadan kaldırmayı, aday listeleri, meclisler ve hükümetlerde belirli oranda kadının bulunmasını, kadın-erkek sayısında belirli bir denkleğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Siyasette kadın erkek oranındaki uçurumun kabul edilebilir seviyelere gelebilmesi için belirli bir süre kadınlara pozitif ayrımcılık uygulanması amacı taşıyan bu uygulamalar, kadınlar için sandalye ayrılması, yasal milletvekili kotaları ve siyasal partilerin gönüllü kotaları olmak üzere üç farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır (Dahlerup ve Hilal, 2013: 16).

En az uygulanan kota türü olan parlamentolarda kadınlara sandalye ayrılması, farklı uygulama yöntemleriyle birlikte Kenya, Pakistan, Tanzanya gibi ülkelerde

örneklerini gördüğümüz, ulusal ya da bölgesel bazda kadınlara belirli oran veya sayıda sandalye sağlamayı amaçlamaktadır. Daha yaygın olarak görülen bir diğer kota yöntemi ise siyasal partilerin gönüllü olarak uyguladıkları cinsiyet kotalarıdır. Kadın ya da erkeklerin parti yönetim organlarında ve aday listelerinde belirli bir oranın altına düşmeyecek biçimde temsilini hedefleyen ve sosyalist partilerle birlikte popüler hale gelen gönüllü kota uygulamasının, Güney Afrika, Almanya, İngiltere, Avustralya (Dahlerup ve Hilal, 2013: 27) gibi ülkelerde ulusal parlamentolardaki kadın temsiline önemli katkısı olmuştur.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, gönüllü kota uygulamasına tüzüğünde yer veren siyasal partilerden biri olan CHP, % 33 cinsiyet kotasına rağmen, yeterli sayıda aday çıkarmaması halinde katılan adaylardan tercih yapılacağını tüzüğünde belirtmektedir. Dolayısıyla kadınların eşit temsiline dair yeterince olumlu bir sonuç doğmamaktadır. Tüzüğünde gönüllü cinsiyet kotasına yer veren bir diğer siyasal parti olan HDP ise kadınlar lehine en az eşit temsili savunurken, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonuçları ele alındığında % 38,16'lık oranla en fazla sayıda kadın adaya yer veren siyasal parti olmuştur.

Olumlu katkılarına rağmen gönüllü kota uygulaması siyasal parti yönetimlerinin iradesinde olması ve herhangi bir yaptırımın bulunmaması nedeniyle, yasalarca tanımlanmış ve uyulması zorunlu olan cinsiyet kotası temsilde eşitliğin en etkili yöntemi olarak kabul edilmektedir. Dünya parlamentolarındaki örnekler değerlendirildiğinde yasal kotaların kadınların siyasal temsiline sunduğu olumlu katkı açık bir şekilde görülmektedir.

Kadın parlamenter sayısının artırılması amacıyla 1991 yılında yasal düzenlemeler gerçekleştiren ilk ülke olan Arjantin'in ardından, farklı ülkelerde kadın temsilini arttırmaya yönelik yasal zorunluluklar getirilmiştir. Yasal kota uygulaması sonucunda Arjantin günümüzde % 40,16'lık kadın parlamenter oranıyla 193 ülke arasında 19. sırada (IPU, 2019) yer almaktadır. Diğer yandan Latin Amerika'da 1990'lı yıllarda başlayan % 30'luk cinsiyet kotası uygulamasının revize edilerek artırılması, 2018 yılı verileri incelendiğinde kota uygulamasının olumlu sonuçlarını gösterir niteliktedir.

Tüm olumlu göstergelere rağmen mevcut eril egemenliğin korunması taraftarı olan siyasal partilerin, yasaların belirlediği eşitlik düzenlemelerine uymamakta direndiğini gösteren örnekler de bulunmaktadır. Kadınların 1918 yılında oy hakkını elde ettiği Polonya’da, 2011 yılında yeni seçim kanunuyla seçim listelerinde % 35 cinsiyet kotası uygulanması ve bu kurala uymayan aday listelerinin kabul edilmeyeceği belirlenmiştir. Yaptırımın etkili olduğu, fakat kota uygulamalarına sahip diğer Avrupa ülkelerine kıyasla zayıf kalması üzerine yapılan araştırmalar neticesinde kadın adayların listelerin üst sıralarında bulunmaması nedeniyle istenen gelişmenin sağlanamadığı ortaya çıkmıştır. Fransa örneği de yasalarla belirlenmiş olan siyasette cinsiyet kotasına uyum konusunda erkek egemen siyasal partilerin isteksizliğini gösterir niteliktedir. Fransa’da, siyasal partilerin listelerini eşitlik ilkesine göre düzenlenmesi gerektiği 2000 yılında oylanan yasayla belirlenmiş, düzenleme yerel seçimlerde etkisini göstermiştir. Belediye meclis üyelerinin 2005 yılında % 47,5’i, 2010 yılında % 48’i kadınlardan oluşmuştur (Agacinski, 2018: 228).

Listelerinde cinsiyet eşitliğini gözetmeyen partilere mali yaptırım olmasına rağmen ulusal parlamentoda aynı başarının yakalanmadığı, erkek egemenliğindeki siyasal partilerin kadın adayları listelerine almak yerine ceza ödemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Örnekler, pozitif ayrımcılık stratejilerinden istenilen düzeyde sonuç alınabilmesi için söz konusu uygulamaların birlikte ve kadınların dezavantajlı bırakıldığı tüm noktalar gözetilerek uygulanmasının zorunluluğunu yansıtmaktadır.

Türkiye, 2018 yılı verilerine göre siyasette cinsiyet eşitliğinde 149 ülke arasında 113’üncü sırada yer alırken, parlamentolardaki kadın milletvekilleri sayıları kıyaslandığında dünya ülkeleri arasında 120’nci sırada yer almaktadır. Ruanda, Küba, Bolivya, Meksika, İsveç gibi ülkelerin ilk sıralarda yer aldığı listede Türkiye, % 15 ila % 19,9’luk dilimde yer alan Suudi Arabistan, Kırgızistan, Tacikistan, Libya, Ürdün gibi ülkelerle aynı grupta yer almaktadır. Listenin üst sıralarında yer alan ülkelerde cinsiyet kotası uygulanması önemli bir veri niteliği taşımaktadır.

Kotalar, kadınların siyasette eşit oranda temsil edilmesinin önündeki engelleri telafi etmesi, siyasete kadın deneyimini dahil etmesi, erkek egemen siyasal sistemin direncini zayıflatması ve kadınların siyasette yer almasını sağlayarak daha demokratik bir siyasal yaşama katkı sunması açısından önemlidir. Öte yandan kotalar eşitlik ilkesine ters

olduğu, cinsiyete dair pozitif ayrımcılığın uygulanmasıyla niteliğin ikinci plana atıldığı, liberal demokrasinin ilkelerinin ihlal edildiği gibi nedenlerle eleştirilmektedir. Kadınların seçim sũreęlerinde karşılaştıkları yapısal engelleri yok sayan bu eleştiriler, erkek egemen siyasetin devamlılığını sağlar niteliktedir.

Parlamentolardaki kadın oranları gũz nũne alındığında, yasalarda var olan eşitliğe rağmen kadınların siyasal temsili nũnde birtakım engeller olduğu ağıktır. Dolayısıyla bu engellerin kadınlar lehine telafi edilmesi için kotalara ihtiyaç duyulmaktadır. Siyasette cinsiyet kotalarının uygulanması tek başına bir ęozũm olarak grũlemez fakat var olan eşsizliğin giderilmesine nemli bir katkı sunduğu ağıktır (EP, 2019).

SONUÇ

Türkiye, kadınların siyasal haklara sahip olduğu ilk ülkelerden biri olmasına rağmen, siyasette kadın temsili oranlarında dünya ortalamasının altında yer almaktadır. Eğitim, iş yaşamı gibi alanlarda etkili olan ataerkil kültür, siyasette kadın temsiline önünde de büyük bir engel olarak varlığını sürdürmektedir. Geleneksel yapı ve eril iktidarın kontrolündeki araçlarla kamusal alandan izole edilmek istenen kadınlar, özel alana hapsedilmekte ve çoğu zaman bu sınırlandırma kendi tercihleri gibi yansıtılmakta, mağdurun suçlanması gibi bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer alamayışı, bu eşitsizliğin ve mağduriyetin devamlılığına neden olmaktadır.

Demokratik bir toplumdan söz edebilmek için politika üretme aşamasında toplumun tüm kesimlerinin katılımının gerekli olduğu düşüncesi, dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcılık uygulamalarının önünü açmaktadır. Bu uygulamalardan biri olan cinsiyet kotası uygulamasıyla birçok ülkede siyasette kadın temsili oranında olumlu ilerlemeler olduğu görülmektedir. Ülkelerin anayasalarında, siyasal parti ve seçim kanunlarında gerçekleştirilen düzenlemeler, geleneksel eril yapının dışladığı siyasette kadın varlığının güvencesi haline gelmektedir.

Türkiye’de siyasette cinsiyet kotasını gönüllü bir şekilde uygulayan siyasal partiler olmasına rağmen, parlamentoda sandalye üstünlüğüne sahip merkez sağ partilerin cinsiyet kotasına mesafeli duruşları, kadınların lehine gerçekleştirilecek yasal düzenlemelerin hayata geçmemesine neden olmaktadır. Kota uygulamasına ayrımcılık olduğu gerekçesiyle karşı çıkanlar, kadınların aleyhinde olan mevcut duruma kayıtsız kalmaktadırlar. Yasa yapıcı erkekler, ellerindeki avantajı herhangi bir zorunluluk olmadıkça bırakmak istememekte, bu durum söz konusu eşitsiz temsilin devamlılığına neden olmaktadır.

Aday adaylığı, adaylık süreçleri ve seçim sonuçları, kadınların siyasette temsil sorununun giderilmesinin uygulanacak kotalarla mümkün olabileceğini göstermektedir. Nüfusun yarısını oluşturan kadınların tüm yönetim organlarında % 50 oranında temsil edilmesi, kamusal alandaki erkek egemen yapının giderek eşitlikçi bir yapıya dönüşmesi ve siyasal, sosyal, ekonomik alanlarda daha fazla kadının var olması anlamına gelmektedir.

Geçmişte ayrıcalıklı sınıfların söz sahibi olduğu siyaset anlayışının bugün antidemokratik olarak görülmesi gibi, gelecekte de bugün yaşanan siyasette cinsiyet eşitsizliği aynı şekilde antidemokratik olarak değerlendirilecektir. Kadınların siyasette söz sahibi olmalarını, toplumun bir kesimine sağlanan pozitif ayrımcılık olarak değil, tüm toplumun eşit ve birlikte karar alacağı demokratik bir işleyişin zorunlu parçası olarak görmemiz gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Agacinski, S. (2018). Karma Bir Dünyaya Doğru. *Kadınların En Güzel Tarihi*. Yonca Aşçı Dalar (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağrıdağ, G. (2015). *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Akıncı, A. ve S. Usta, (2016). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, 275-288.
- Aktaş, M. ve T. Yetkiner, (2019). “Türkiye’de Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsiliyeti”. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinler Kitabı*. 12-13 Aralık 2019, İstanbul.
- Aktaş, M. ve T. Yetkiner, (2019a). Türkiye’de 24 Haziran 2018 Parlamento Seçimlerinde Kadın Temsiliyeti. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinler Kitabı*, 12-13 Aralık 2019, İstanbul.
- Aktaş, M., S. Ece, ve S. Öztekin (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Girişimcilik. 3. *Uluslararası EL RUHA Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı*, 2-4 Kasım 2018, Urfa.
- Aktaş, M. (2015). “Türkiye’de Siyasette Kadın Temsiliyeti”. *Küreselleşen Dünyada Kadın Ve Siyaset*. (Der.) Zeynep Banu Dalaman, İstanbul Aydın Üniversitesi Türkiye Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi, İstanbul.
- Anadolu Ajansı (2017). Bahçeli’den Erken Seçim Çağrısı. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/bahceliden-erken-secim-cagrisi/1120425> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2018).
- Balcı, M. ve M. Tuzak, (2017). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 43-51.
- Bayır, Ö. E. (2011). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda Partileşme. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* No 45, 45-72.

- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Berktaş, F. (2018). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul Metis Yayınları.
- Cansun, Ş. (2013). *AKP CHP Kadınlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 56-79.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, Temmuz-Aralık 2008, 25-47.
- Çakır, S. (2013). *Erkek Kulübünde Siyaset: Kadın Parlamenterlerle Sözlü Tarih*. İstanbul: Versus Kitap.
- Çukurçayır, M. A. (2006). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dahlerup, D. ve Z. Hilal, (vd.) (2013). *Atlas of Electoral Gender Quotas*. International IDEA, Inter-Parliamentary Union, Stockholm University. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Demir, Z. (2015). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Deniz, Ş. (2019). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Durudoğan, H. (2019). Unes Femmes: Kristeva, Psikanaliz ve Kadın. *Cinsiyetli Olmak*. Zeynep Direk (drl.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erdoğan, S. ve S. Yaşar, (2018). Türkiye’de Kadın İstihdamının Gelişimi: Konya-Karaman Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 20, 18-28.
- Ertuğ, C. (1996). Siyasal Parti Başkanlarının ve Partilerin Kadınların Siyasal Yaşama Katılımlarına İlişkin Görüşleri. *Kadınlar ve Siyasal Yaşam Eşit Hak Eşit Katılım*. Necla Arat (drl.). İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Erzen, M. Ü. (2011). *Kadın Gözüyle Kadın Siyasetçiler*. İstanbul: Derin Yayınları.

- European Parliament, (1997). *Differential Impact Of Electoral Systems On Female Political Representation*. https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/femm/w10/4_en.htm (Erişim Tarihi: 21 Mart 2019).
- Fine, C. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*. Kıvanç Tanrıyar (çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, Sayı 10, 5-58.
- Gönül, A. F. (2015). *Kadınların Siyasi Kariyerinde Cam Tavan*. Ankara: Bencekitap.
- Haytoğlu, E. (1997). Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 1945’te Çok Partili Siyasal Hayata Geçişin Nedenleri(1908-1945). *PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, 46-54.
- Heritier, F. (2018). İnsanlığın Şafağında. *Kadınların En Güzel Tarihi*. Yonca Aşçı Dalar (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Huntington, S. P. (2011). Üçüncü Dalga: Geç 20.Yüzyılda Demokratikleşme. Ergun Özbudun (çev.). İstanbul: Kilit Yayınevi.
- IPU, (2019). Percentage Of Women In National Parliaments. <https://data.ipu.org/women-ranking?month=12&year=2019> (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2019)
- İçli, G. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* ISSN1308-2922 EISSN2147-6985 133-143.
- Kapani, M. (2017). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: BB101 Yayınları.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- KONDA , (2011). *Siyasette Kadın Temsili*. <https://konda.com.tr/tr/rapor/siyasette-kadin-temsili/> (Erişim Tarihi: 9 Eylül 2018)
- Milbrath, L. W. (1965). *Political Participation*. Chicago: Rand McNally & Company.
- Mill, J. S. (2017). *Kadınların Köleleştirilmesi*. Ahmet Özcan (çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

- Önder, N. (2013). *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Temmuz-Eylül Sayfa: 35-6.
- Özdemir, G. (2018). Huntington'un Demokratikleşme Dalgaları Bağlamında Türk Demokratikleşmesine Bakış ve 15 Temmuz'un Önemi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi Türkiye'de Siyasal Hayat ve Kurumlar* 2018-1, 17-35.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Shevedova, N. (2005). Obstacles to Women's Participation in Parliament. *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Julie Ballington ve Azza Karam (drl.). Stockholm: International IDEA.
- Şahin, F. (2011). *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Şener, Ü. (2009). Kadın Yoksulluğu. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu* Eylül.
- Talashlı, G. (1996). *Siyaset Çıkmazında Kadın*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (2017). *Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihi*, <http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kadin-hareketinin-tarihi-sirin-tekeli.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018).
- Terkan, B. (2010). "Siyasi Partilerin Kadın İlişkin Söylem ve Politikaları (AKP ve CHP Örneği)". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt6, Sayı 2, 115-136.
- Toprak, B. ve E. Kalaycıoğlu, (2004). *İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Turp, M. (2018). Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVIII/37 (2018-Güz/Autumn), 677-714.

- Tutkun, Ö. F. ve M. Koç, (2008). Mesleklere Atfedilen Kalıp Yargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 1, 255-273.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Mahalli İdareler Seçimleri Veri Tabanı. <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul> (Erişim Tarihi: 7 Eylül 2019).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Milletvekili Genel Seçimleri Veri Tabanı. <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menusecim.zul> (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2019).
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum, Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 2009/2, Sayı: 21, 25-40.
- United Cities and Local Governments (2018). *UCLG Women*. <https://women.uclg.org/> (Erişim Tarihi: 8 Ekim 2018).
- United Nations Development Programme (2018). *GOAL 5: Gender Equality*. <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2018).
- Üste, B. (2017). “Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, 101-131.
- Varol, S. F. (2016). *Temsil İdeoloji Kimlik*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Wedel, H. (2013). *Siyaset ve Cinsiyet: İstanbul Gecekondualarında Kadınların Siyasal Katılımı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- World Economic Forum, (2017). *The Global Gender Gap Report*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2018).
- Yaraman, A. (1999). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Dişiliksiz Siyaset*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19, 319-331.

Zeren, F. ve B. K. Savrul (2017). Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, Ekonomik Büyüme, İşsizlik Oranı ve Kentleşme Oranı Arasındaki Saklı Koentegrasyon İlişkisinin Araştırılması, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 30, 87-103.

ÖZGEÇMİŞ

Taylan YETKİNER 1 Ekim 1980 tarihinde Muş'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Edirne'de tamamladı. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlayan Yetkiner, 2017 yılında Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı.

